

Fényszóró

SZÍNHÁZ • FILM • ZENE • IRODALOM • KÉPZŐMŰVÉSZET

I. ÉVF. 7. SZÁM

ÁRA 15 PENGÓ

BULLA ELMA

Fekete foto

A »Fényszóró« művészeti hetilap nem fogad el s a jövőben nem közöl fizetett színházi és filmképeket

s nem ad helyet a színházak és mozik cikkeknek álcázott reklámközleményeinek sem. A »Fényszóró« a kritika szabad fóruma s nem reklámérdek megfizetett kiszolgálója. Kritikai szellemének tisztasága és bátorsága, a szellemi magatartás becsületessége vezet munkájában. Nem vállalhatja a megfizetett hírverő szerepét. Még ha a mult sötételemű színházi lapjainak »fényes« üzleti eredményeket felmutató példája csábító is az üzletember számára.

A »Fényszóró« felveszi a harcot a »kritikának« nevezett, csak üzleti célokat szolgáló szellemi banditizmus ellen. Nézzük meg az egykor úgynevezett színházi lapokat, melyekből az izlésrontás, az elhülyülés legveszedelmesebb bacillusai szálltak be az országba. Ezek a bacillusgazdák a színházi élet minden zugába beburakodtak. Bártól az ország első színházáig, a görll hálószobájától az író dolgozóasztaláig. S éppen azokhoz szóltak első sorban, akiknek legnagyobb szüksége lenne a tájékozódásra. Belőlük neveltek Csodabárra, silány kabaréra, Szabó Jucira vágyó közönséget. Olyan olvasókat, akik elhitték, hogy a színész nő pongyolája éppoly fontos kellék, mint a beszéd tudás vagy az énekkultúra. Ez az incesándori — s napilapok színházrovatába és »noteszébe« is beköltö-

zött, s ott is majdnem egyedülvalóvá lett — szellem volt színészeink züllésre hívó kísértője. (Ha kerítőt írának, az sem lenne igaztalan és stílustalan.)

Am ezek, a színházi lapokat szerkesztő »szakírók« csupán szolgálk voltak. Gazdájuk és szellemi irányítójuk az a tőke volt, mely történetesen nem sőr vagy harisnyagyártásból, hanem export-írók és sztárok gyártásából akart profitálni. Valójában az ő irodáikban készültek a színházi hetilapok. Mondjuk meg kiméretlenül az igazságot: ezekben a lapokban a közlemények, beszámolók és fényképek egy része fizetett hirdetés volt. De míg a cipőkrém vagy a hajnövesztőszer hirdetéseiről mindenki tudta, hogy hirdetés, a megfizetett fényképeket, beszámolókat és interjúkat szándékosan olyan formában közölték, hogy azok titkait ne tudhassák a be nem avatottak. Vagyis a közönség. Tehát becsapták a közönséget. Becsapták és a maguk züllöttségére igyekeztek züllésztetni. A primadonna mosolyog feléd a címlapon? Színházi vállalkozó úr pénze, üzleti spekulációja vigyorog. Képsorozatot látsz a színház bemutatójáról? Színházi vállalkozó úr csábít a pénztárlak elé. Emlékezz vissza, hányszor közölték, mondjuk, Sándor Erzi vagy Basildes Mária fényképét s hányszor a fahangon bűgő dizöz-

mozisztárét? Amit a »kulisszák mögött« mindenki tudott, tudd meg te is: hazugság, butítás, izlésrontás, üzleti számítás — ez lapult a fényképek és a közlemények mögött.

A megújuló ország színházi sajtója nem járhat ezen az úton. Nem élhet az Inceze Sándorok és utódaik fogásaival. Ez magunk felé, a Fényszóró felé is szól. A Fényszóró is, követve a színházi lapok »hagyományait« — közölt fizetett fényképeket, ha el is választotta becsületes hangú kritikájától, de leadta a fizetett képeket. Például a Csodabárról. De ezentúl egyetlen szempontra lesz tekintettel: a színházi kultúra szempontjaira. Nem közöl többé fizetett képeket! Vállalja azt az áldozatot, hogy lemondjon a színházi és filmvállalkozók szokványos heti ezreireiről. Az erre a számra »feladott« hirdetések visszaküldte a feladónak. Ha mégis közöl színházi képeket, s talán bőségesebben, mint eddig, azt a képek érdekességéért, a színészekért teszi. Azért, hogy képekkel is tájékoztassa a színház és a film eseményeiről a közönséget. Hogy ebben a szándékában egyedül maradjon a Fényszóró? Mint színházi lap, lehet, hogy igen. De olyan közönség körében, mely éppen ezt várja újságjától, iróitól. A tiszta utat!

HETI kislevél

MASZK Tizenkét méterre a föld alatt ásások közben, porrá tört mész és pouderré finomított faszén bizonyította a tu-

dósok előtt, hogy már a jégkorszakbeli ember is bekente az arcát (harmincezer évvel ezelőtt!). Úr városában, a királynő ládájában fehér, piros, fekete és zöld festékeket találtak (körülbelül ötezeröt száz évesek) nem is beszélve az egyiptomiakról, ahol ősi papyruson rajz bizonyítja az arcfestést (III. Amenophis idejéből). Izsajas próféta elátkozta Sion festett asszonyait... de a kínaiak, japánok is ötven évszázad óta ismerik a szépségbalzsamokat és festékeket. Mohammed idejében is találtak nyomokat, sőt az indiai Ritusamhára versében: szerelmese festett szájáért rajong... Végéreményben a szépségkenőcsök és festékek voltak alapjai a színpadi maszknak, mely Attikában és a klasszikus Rómában már erősen divott, de a szabadtéri színház méretei miatt *álarca* keményedett.

Ovidius Martialis receptet ír a szépítőszerrre. A középkor, de főleg a renaissance egész arzenálját ismeri a szépítőszereknek: velencei, hollandai, nürnbergi, spanyol (tejjel kevert) arcpálószerek jegyzékéről tudunk. Persze néha már a

magia bűvkörébe való az a kotyvalék, mely kigyó-, béka-váladékot, emberi vért kever a toillettkrémbe. Paracelsus, Aretino tanácsai szerint készült színpadi festéke hasonlóságot mutat azzal a keverékkel, amit a pápuák mázolniak harci kedvükben az arcukra és testükre.

Pantomimus festési módszerét Grock a híres bohóc utánozta, persze ez távol áll a színész lelkieket kifejező maszktól.

A theatronban játszó színész lár vájával akarta kifejezni a szere, karakterét. Jó maszok — félsiker... kiáltotta a színész, tegnap — talán Goethére gondolva, aki a festőhöz és a szobrászhoz küldte szereplőit. De csak a kezdő ken egész ládávalót arcára, Duse nem sok festéket használt!

A paróka és szörzet- (bajusz, szakáll) használat külön lapra tartozik.

A modern színpadi izlés nem nagyon szereti az agyonfestett — maszkirozott színészt. A szemet — mely a lélek és a játék tükré — úgysem lehet elmaszkírozni! — mondta egyszer találóan valaki. Viszont a színpadi világítás megkíván egy bizonyos alapot és a színpadon ábrázolandó karakter plasztikáját elősegíti. Eltűntethetjük az arc esetleges hibáit és ha szükség van rá, ki is emelhetjük azokat. Fontos, hogy a maszok éljen, a szí-

nész egyéni vonásaiból épüljön tovább és hogy a közönség ne vegye észre!

Az előadás ha véget ér, következik a *lemaszkírozás*... a festék le-törlése az arcról.

A maszok lehull — marad az ember!?!

Hogy mondja a költő?

„Letörli arcáról a festéket... — Nem vagy az többé, ki voltál! A tükörről rádsapad a képed... Nézelék, furcsa festékköltár! Idegen arc. Ki ez? Ki ez? Igy vergődik a meddő lélek Én vagyok-e, vagy újra más? Megőrjít ez a kettős élet!

(h. t.)

MÜKEDVE-LÖK.

A szó eredete a mű (a művészet) kedvelésére utal. A latin »dilettáns« szó is »gyönyörködni, élvezni« igéből származik. Minden színházi kultúra gyökere a »dilettáns színházban« keresendő, vagyis az első színészek saját gyönyörűségükre adtak elő darabokat. Később kialakult a hivatásos színészek rendje és a »műkedvelés« ettől kezdve rosszcseggű mellékízt kapott, bár mindig voltak a műkedvelő színpadok, melyek nemcsak a műkedvelő színészetet akkor teljesíti hivatását, ha nem akar versenyre kelni a hivatásos színészekkel, akik mégis »jobban tudják«, mit, hogyan kell játszani. A hivatásos színészetel konkurrálni akaró műkedvelés

rikító színbe állítja saját dilettáns jellegét és félre nevelti az avatatlan közönség izlését.

WERFEL. Az európai irodalom nagy halottja az ötvenöt éves korában elhunyt Franz Werfel. A két világháború közti időben felvirágzott haladó szellemű német költőzet egyik legismertebb, legjelentősebb képviselője volt, bár a nagyközönség inkább regényeit ismeri. Verseiben a modern istenkereső vallásosság futi a nyomorultakkal, elesettekkel azonosuló meleg emberszeretetét. Költeményeiből kiváló műfordítóink eddig keveset ültettek át. Nálunk legismertebb a »Musa Dagh negyven napja« című hatalmas regénye. A törökországi örményesség tervszerű kiirtásának vérfagyasztóan reális ábrázolásával Werfel jóslatszerűen példázta azt a tömegvilkos gaszagot, amelyet a germán faji gőg a világ zsidósága ellen elkövetett. Werfel »Nápolyi testvérek« című, olasz színekben pompázó és lélektanilag mélyen-szántó regénye éveken át a magyar olvasóközönség egyik legkeresettebb külföldi regénye volt. Werfel nagy Verdi-regénye megvilágítja a két lángelme (Verdi és Wagner) belső, zenei ellentétének problémáját. Werfel mint dramaturg is behatóan foglalkozott Verdivel. A nagy olasz operaköltő több elfelejtett remekét az ő szövegátolgozásaival juttassák. Színpadi művei közül a »Spiegel-menschek« című misztikus tragédia az énkettőség ősi problémáját állítja a modern lélektudomány reflektorfényébe.

FÉNYSZÓRÓ

MŰVÉSZETI HETILAP

FŐSZERKESZTŐ: BALÁZS BÉLA * FELELŐS SZERKESZTŐ: SZEGI PÁL

KÖLTÉS Z E T

IRTA: MÁRAI SÁNDOR

A költészet a köztudat szerint kötött formában rögzített érzések és gondolatok lehetőleg rimes kifejezése. Ez érzések és gondolatok néha fenköltek, néha útszéliek. A tapasztalás arra tanít, hogy a rossz versek általában fenkölt érzésekről és gondolatokról adnak hírt, ellentétben a költői remekművekkel, melyek néha útszéliek érzéseknek és gondolatoknak adnak hangot. Ez a tapasztalás arra készíti, hogy nagy óvatossággal vizsgáljuk a költészet lényegét.

A költészettel általában a költők foglalkoznak. elismerten, szakmaian és hivatásszerűen. A valóságban a nagy, az igazi költők is kevés olyan verset írnak, melyben költészet van. Legtöbbször csak verseket írnak, melyek tetszetősek vagy tökéletesek, — mi sem könnyebb, bizonyos életkoron és gyakorlaton túl! — vagy csengőek és bongóak. Vannak költők, akik költői verseket írnak: s ez már nagyon sok! De egy nagy költő életében is néhány pillanat akad csak, mikor igazi verset ír, melyben nem csak tudás, gondolat, érzés, him- és nő-rímek, pontos lejtés van, hanem költészet is. A hivatásos költő természetesen életehosszat, ébren, sőt álmában is keresi a költészetet, a pillanatot, mikor megragadhatja azt, ami az érzések, érzékek és gondolatok világában költői; de ez a pillanat ritka. A legnagyobb költők, akik több ezer verset, verses drámát, epistolát, elegiát, bukolikus és hőskölteményt írtak életükben, mindössze néhány tucat olyan verssorral dicselkedhetnek, melyekben igazi költészet csillog. Olyan vers, amely első sorától az utolsóig, színültig tiszta, csorduló költészet: rendkívül ritka a világirodalomban. Goethe egyetlen ilyen verset írt. Így kezdődik: »Über allen Gipfeln ist Ruh.« Petőfi, Vörösmarty és Arany több ilyen verssort írtak. Shelley sokat, Rimbaud négyet-ötöt. A többi, amit e költők írtak, legtöbbször csak tökéletes. A költészet nem mindig tökéletes.

Nemcsak a költők írnak költészetet. Egy hatéves kislány egyszer, a lelke önkívületben, mely valamilyen életérzés kapcsán eltöltötte, ezt mondotta: »A tehen kapás növény.« Ez nem remekmű, de a maga módján költészet. Közismert a virágok költészete. Egy dáhlia szeptemberben nagyobb költő, mint Klopstock a »Messiás« összes hexaméterein át. A madarak dallamos költészetéről beszélni sem érdemes, annyira közhely ez. A költészet nemcsak az emberi agy és a hormonok terméke. Költők a fák, a madarak, a felhők, a macskák, mikor játszanak és villanyos

tagokkal nyujtóznak a napfényben. Gyermekkorában majdnem minden ember költő. Csak később hülyül el, s lesz belőle versíró. A versírók meglepő ritkán költők. De a gyermekek, bizonyos zsenge életkorban, csalahatatlannul tudják, mi a költészet? Egy gyermek, mikor játszik, korhadtt fadarabokban, útmentén talált, kósza és rothadt tárgyakban is lát valamilyen csillogó és tündéri lehetőséget, valamit a végtelenből és a varázsszból. Egy gyermek hosszan és komolyan eljátszik egy döglött egérrel s nem is tudja, hogy költő. A költészet a világban lappang, nem múló fénnel és erővel, mint a rádium a salakban. Irtózatoss tömeg emberi salakot kell néha felhasználni ahhoz, hogy világítani és sugározni kezdjen egy szemernyi költészet.

A bökverseket és a hazafias ódákat, valamint az őszintén átértett és csiszolt, választékos formában, műfajilag hibátlan külalakban, ápoltt nyelvezetten előadott családi, leíró, szerelmi és oktató költeményeket nem szabad össze tévesztetni a költészettel. Petőfi ezt is leírta, egy juhással kapcsolatban: »Nagyot ütött botjával a számár fejére« — s ez is költészet, talán éppen azért, mert egészen egyszerűen hat és mindenki megérti. Költészet, mert egy költő mondta s az érzés minden hitelével, a kifejezés föltétlen erejével mondotta. Így mondják a gyermekek is: »Láttam Szent Dávidot a Holdban« és a nők: »Szeretem kegyedet!« — s ez mind színtiszta, hamisítatlan költészet, díjat érdemel. Jellemzője a költészetnek, hogy félreismerhetetlen. Ha szavakban nyilatkozik meg, mindig a legegyszerűbb szavakat használja, akkor is, ha Shakespeare szólaltatja meg e szavakat, s harminchatezer angol szó közül választja ki a megfelelőt. A költő sohasem téved. A vadak kitűnő költők, továbbá a magyar béresek is. De a jó költőnek az egyetem, a külföldi nyelvek ismerete, Baudelaire és Shelley műveinek eredeti nyelven megejtett olvasása sem árt. A költészetet senki nem tudja meghamisítani, még a költők sem.

Az égbolt tele van költészettel, ezt már a költők is tudják. De a sírbolt is tele van költészettel s a kutak mélye s a madarak zsigerei s minden, ami van, ami él, vagy valamilyen rezgésszám szerint hozzá tartozik ahhoz az ütemhez, mely a világot mozgatja és áthatja. A jó költő mindig erre az ütemre ügyel, figyelmesebben, mint a jambus-ra, vagy a trocheus-ra. A madarak is erre figyelnek; ezért olyan kitűnő költők, hajnalban, április végén.

Kent szerepében

A »Tartuffe« Orgonja

A »Sirály« főszerepében

A »Szerelm órája«-ban

ELKÉSETT BÚCSÚZTATÓ

GÁL GYULA

Minden valamirevaló riporter tudja, hogy semmi sem évül el oly gyorsan, mint az aktualitás. Normális időkben a legvadabb újságírói képtelenségnek számítana, ha egy búcsúztató teljes félesztendővel a haláleset után látna napvilágot. De nem élünk normális időköt és így megeshetett, hogy a magyar színjátszás nagy halottjáról mindmáig nem írtak nekrológot, sőt, igen sokan még elhunytáról sem értesültek. Amikor erről néhány sor megjelent, Pest éppen az ostrom kábulatából és a romokból tápázkodott. A hidjaitól megrabolt Dunán át a gyászír még Budára is bajosan jutott el, az ország távolabbi részeibe még bajosabban. Így félig-meddig friss hír tehát, hogy: február 26-án meghalt Gál Gyula.

Március harmadikán temették el. Gyász kísérete mindössze tíz emberből állott. A Nemzeti Színház nevében Major Tamás igazgató, a Színművészeti Akadémia elszlelt igazgatója helyett pedig Abonyi Géza búcsúztatta. Koszorút köttetni, vagy virágot vásárolni a benuit városban sehol sem tudtak, így a Nemzeti Színház kellektárából kotortak elő egy poros babérszörűt, átkötötték ócska nemzetiszínű szalaggal, melyre kézzel írták föl a búcsúszavakat. A Színművészeti Akadémia még sanyarúbb szükségmegoldásra fanyalodott. Furcsán hangzik, de így történt: Kiss Ferencnek egyik koszorúját szedték elő az igazgatói szobából, rákötötték másik szalagot és így most a leghütlenebb, leghálátlanabb tanítvány koszorúja éktelenkedik Gál Gyula sírján.

Gál Gyula temetése bizony távolról sem hasonlított a népszerű művészek utolsó, nagy, gyászparádés szerepléséhez. Keretét nem a tisztelők szolgáltatták, hanem a történelem, mely halálát is siettetete. Az üldöztetés izgalmai és az ostrom nélkülözései meggyorsították a szervezetét őrllő betegség munkáját. Elhűreolt fia miatt lelkileg, élelem és orvosság hiányában pedig testileg szenvedett igen sokat. Az óvóhelyen szervezete a végsőkig leromlott. Megmentésére a felszabadulás után Gobbi Hilda mindent elkövetett, végül bevitette a Poliklinikára, de a nagybeteg ereje mindegyre hanyatlott, míg aztán utolsó, napokig tartó esendes alvásából nem ébredt fel többé.

Szép, szelid halált juttatott neki a sors, olyat, amelyet áhított és szép, szolid életet, olyat, amelyet megérdemelt. Ő maga is szelid volt és szolid. Abban a szép értelemben szolid, ahogy ezt a szót az angol használja: jóminőségű, állhatatos, hív, igaz. Az ember is az volt, a színész is. Sikerért nem ármanykodott, előnyért nem gázolt át vetélytárson. Pályájának magas polcára tudás és szorgalom emelte.

— Komolyan vettem ezt a pályát — mondotta, amikor utoljára beszélgetünk.

Cikkem ugyanis nemcsak elkéssett búcsúztató, de elkéssett interjú is.

Megjelenését a márciusi történelmi fordulat akadályozta meg. Gál Gyula éppen akkor nyilatkozott nekem készülő emlékiratairól, mely azóta elkészült és — sajnos — meg is semmisült. Szomorú események árán jut tehát ez a nekrológ ahhoz a különlegességhez, hogy az elhunyt megszólal benne. Élete történetét had mondja el ő maga, úgy, ahogy akkor följegyeztem:

— Kicsi gyerekkorom óta csak a színház érdekelt. Amikor az iskolából hazajöttem, lecsaptam a könyveimet és hátraszaladtam az udvarba. Ott egy szobafestő létrája állott. Annak tetején sirtam, nevettem, suttogva vagy bölgve próbálgattam a hangomat. A tanulást elhanyagoltam. Meg is buktam latinból. Erre apám fűszeres-, majd órástanoncnak adott. Egyikhez sem volt kedvem. Divatkereskedőinas koromban — mert az is voltam — akadt egy pajtásom, aki arról ábrándozott, hogy megszökök és színésznek áll. Megvallottam neki: én is színész leszek, már meg is írtam hozzá a darabot. Azt hittem ugyanis, hogy a színészek maguk írják a szerepeiket. Tizennégy éves voltam akkor. Megszöktünk. Kis táskámban egy inget vittem magammal és összes költeményeimet. Orsházán napi ötven krajcár meidlingért fölfogadott az igazgató, de tisztítanom kellett a ruháját, cipőjét és én hordtam ki a színlapot is. Az volt a sora minden kezdőnek. Petőfi is így csinálta. A dicsőség nem tartott sokáig, szüleim rámtaláltak és hazavitték. Megint megszöktem. Három évig ripackodtam Siklóson, Mohácsen, Kunszentmártonban. Végre azonban híres földim, Csiky Gergely rábeszélésére szüleim Pestre küldtek a Színeszeti Tanodába. Csiky tanította ott a mitológiát és az esztétikát. Támogatta és irányította nagy igyekezetemet, hogy műveltségem hiányait foltozgaszam. Háromévi komoly tanulás után Kassára szerződtem, ahol melleleg verseket is írtam a helyi lapnak. Két év múlva már a nagyhírű kolozsvári színházba szerződöttem. Szülővárosomban, Aradon is töltöttem két évet. Akkor épült Pesten, külvárosi grundok és malmok között, a Vígsház. Keglevich meghívott díszes gárdájába. Nikó Lina, Angyal Ilka, Delli Emma, Fenyvesi Emil, Szerémi Zoltán voltak a partnereim, később Jászai is. Itt játszottam első fiatal szerepemet. Vidéken mindig öregeket osztottak rám. 1901-ben a Nemzetéhez szerződtem.

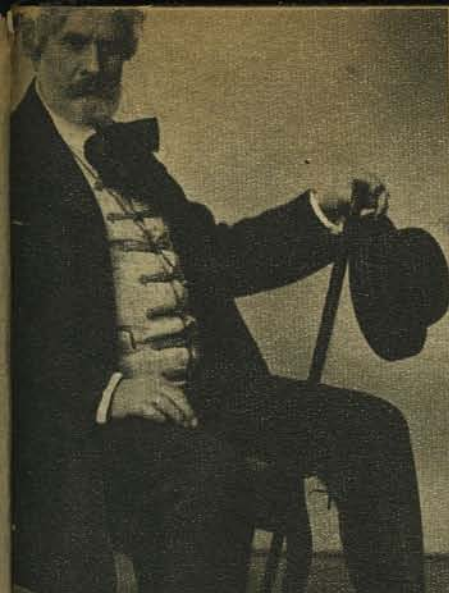
Működésének méltatása egész tanulmányt érdemelne. Itt még felvázolását sem kísérletem meg, mert Pollacsektól Falstaffig a klasszikus és modern szerepek felsorolhatatlan tömegét játszotta el.

Sokszíni, szélesskálájú, alakító jellem színész volt.

— Az volt az elvem, hogy a színész ne játssza mindig önmagát. Pályatársaim nemegyszer meg is szóltak iparkodásomért. »Már megint domborít — mondották.

»Az üzlet, üzlet« főszerepében

Szendrei Júlia: Kovács tanár ura

Menenius Agrippa szerepében

Buckingham szerepében

Alakítása azonban sohasem volt öncélú. Nem az egyéni siker, hanem a dráma érdekében idomította lényét és külsejét az író által elképzelt alakhoz. Ismerte és tisztelte a stílus parancsait.

Ezért volt jó tanár is. Arra tanított bennünket, hogy elsősorban a művet nézzük és ahhoz igazodjunk alakításunkkal. Vigyázzon arra, hogy ne legyünk egyoldalú, színtelen színészek. Végtelen szeretettel és gondolat vezetett, irányított bennünket a maga nemes művészi elvei szerint.

Szívesen emlékezett vissza a Színiakadémiára:

— Szép volt az a negyven év. Minden tehetségnek megnyílt a szívem. És volt ilyen bőven: Csontos, Gombaszögi Frida, Törzs, Bajor és még hányan!

Voltaképpen szép volt egész élete is. Eseményien har-

monikus házasságban élt feleségével, rendezett anyagi körülmények és finom keretek között. Soha nem dúltak viharok sem pályája, sem otthona körül. A közönség állhatatosan szerette. Ezt forró tüntetéssel nyilvánította, amikor 1943-ban a Bizanc dízeladásán hosszabb szünet után viszontlátta a színpadon. Ő, a mellékszereplő állott az ünneplés középpontjában. A sors szép búcsúhoz juttatta. mert — fájdalom — ez volt utolsó szerepe.

Drága jó Tanár úr, növendékei nevében, egyelőre csak az íróasztal mellől küldök megilletődött búcsúüdvözlést. De november ötödikén, nyolevanadik születésnapján, testületileg elmegyünk sirjához kései búcsúra és kieseréljük a méltatlanul odakerült koszorút is.

Hiszem: szívesen elkísér majd bennünket a közönség is, hogy elkésett virágait a sírra helyezze. Péchy Blanka

LEVÉL A FIATALSÁGHOZ, A FIATALSÁGRÓL

Kedves barátaim. Azért gondolom esedékesnek ezt a levelet, mert most szerződtek a színházak benneteket fiatal új tagokkal és a várakozó, reménykedő közönség kíváncsi rátok. De meg nem is álom meg, hogy ne szóljak bele. ha olvasom és hallom, hogyan lobogtatják az alkalommal megint egyszer a »fiatalság« jelszavát. mint biztos zálogát a »jobb jövődönnek«: hogy majd a fiatalság hozza azt a »friss levegőt«, azt a »megújodást« és »haladást«, mely »ifjú tüzevel« elsöpri végre a »megdohosodott« rom- és lomhalmazt, és megeremli a várovarrt »korszertű újat«.

Álljunk meg egy szóra. Ti fiatalok — tudom, mert mindig közlelek iltém — nem szívelitek az ilyen legbandlisabb és minden határozott tartalom nélkül szükkölködő, üres fraziszokat. Csak attól tartok, hogy megtéveszthet, ha csak egy percre is, a türelmellenség. Mert hiszen igaz az, hogy sok mindenen kell változtatni és igaz az, hogy a most érkező fiataloktól kell várunk a fő segítséget. Ezért félek tőle, hogy benneteket is megzavarhat az öregek hozsán-nája, akik azért várják a fiatalságtól a megváltást, mert át akarják hártani a felelősséget és mert a fiatalságra lehet hivatkozni a haladó szándék látszatával, a nélkül, hogy konkrétan meg kellene mondani, hogy mi is az, amit várunk tőle?

Én tudom, hogy ti csendes óráitokban sokkal komolyabban vesztitek magatokat. Kérlek, ne nézzétek ősz hajamat, én a ti emberetek vagyok. Ülünk félre egy kicsit és beszélgessünk. Ha akarjátok, megtehetjük majd előszóval is.

Komoly óráitokban ti tudjátok, hogy bár a fiataloktól sok várható — a fiatalságtól semmi. Mert a fiatalság magában véve pusztá lehetőség, melyből jó és rossz egyaránt nőhet. A fiatalság rosszabb a semminél, mert tudatlanságot, érellenséget, tapasztalatlanságot, műveletlenséget jelent. Igaz: jelent fizikai erőt és frissességet és roppant lökéjét az időnek, melyet a fiatalság még belefektethet az élet vállalkozásába. De jóra-e vagy rosszra? A fiatalság ténye magában erre nem ad garanciát.

Ezért volt a fiatalság mindig jelszava ama veszedelmes reakciónak, mely nem mert mindjárt színvallani. Mert a fiatalságnak, az újnak, haladást hitező, általános jelszavaiba, melyek nem jelöltek meg konkrét célt és programot, lehetett legkönnyebben belecsempészni a legsötétebb, leggonoszabb szándékokat. Fiatalság olvasul azt jelenti, hogy »Giovanezza« — nem emlékeztek? Ez volt Mussolini jelszava. És Hitler SS gárdája nem az öreg, »beggypesedett« szakszervezeti munkásokból rekrutálódott, hanem a hülyeséggig fanatizált német ifjúságból, a »friss levegő, a megújodás táboraiból, a nemzet tavaszi virágjából. Azokat lehetett legjobban elkábitani: tudatlanok voltak és éretlenek: fiatalok! Azt mondjátok, a fiatal tűz és temperamentum mégis

érték. Hogyne. Úgy mint minden robbanó szer, melyet gyúba lehet tölteni. De az ellenségébe éppen úgy, mint a miénkbe.

De ti fiatal színészek bizonyára észleitek, hogy amit most mondtam, az nemcsak a politikára vonatkozik, hanem éppen úgy a művészetre is. Talán akad közöttetek csinos fiatal színész, aki fiatalságával akar sikert és karriert csinálni. Annak azt ajánlom, hogy inkább egy bizonyos más mesterséget válasszon, melyet illetlen volna itt megnevezni. Célravezetőbb volna és főképpen becsületesebb.

A fiatalság a színpadon nem természeti tény, hanem művészi produkció, szerepkör. A színpadon a fiatalságot jelszavai kell tudni és a természetadta fiatalság ebben segíthet mint »adomány«. De láttam én már 20 éves taknyost a színpadon, akiből nem lehetett rám a fiatalság bajának illata és láttam Duse Eleonora utolsó európai előadását Bécsben, mikor az öreg és beleg istennője a színpadnak, ősz hajjal és hervadt arccal játszott a »Tenger asszonya«-t, aki pedig erőlködően túlfűtött fiatal nő. De mondhatom: soha még fiatal lényből nem csapott meg úgy a tavasz jorgószele. Gyerekek, aki ezt nem érti, az ne menjen színésznek. Még van idő.

Egyre vigyázzatok kérlek: a fiatalság természetadta oppozíciót jelent az öregekkel szemben. Sigmund Freud ezt a jelenséget Vater-Komplex-nek vagy Oedipusz-Komplex-nek nevezi. És mint veszedelmes körtünetel határozza meg. Mert abból, hogy Oedipusz megöli az apját, egyáltalában nem következik, hogy Oedipusznak van igaza. Az oppozíció magában éppen olyan üres, tartalmatlan álláspont, mint a fiatalság. És a fiatalsággal »természetesen« adódó oppozíció a legtartalmatlanabb. Mert a fiatalság nem argumentum.

Am a nagy lehetőségen túl van valami, ami a fiatalság szerepét egy nemzet kultúrájában mindennek fölé helyezi. Különösképpen a művészetben! Ez a fiatalság felelőssége.

Felelőssége a nemzet és az emberiség kultúrájának folytonosságáért. Azért, hogy ki ne essék egy generáció láncszeme.

Különösen forradalmi időkben, mikor az öregek izlését annyi minden kompromittálta és megütöztette, nagyon közeli a veszedelem, hogy a mosdóvízzel a gyereket is kiöntjük és a hazug művészet ellen lázadva képrombolókká leszünk. Ezért volt a nagy Lenin annyira résen a legháborgóbb forradalmi viharok idején, hogy a »polgári örökség« kultúrktncsei se vesszenek el. Vigyázzatok barátaim!

Jaj, nem fér több ebbe a levélbe, pedig sok mondanivaló volna még. Ha akarjátok, még beszélhetünk róla.

Balázs Béla

A SZÍNHÁZI HÉT TÜKRE

A BÁNK BÁN A NEMZETI SZÍNHÁZBAN

A Nemzeti Színház — visszatérve helyreállított épületébe — a »Bánk bán« ünnepi előadásával nyitotta meg új évadját. Amióta úttörő nagy színészeink felfedezték és népszerűsítették e máig egyetlen igazi történelmi tragédiánkat, *Katona József* remeke — az elnyomatás hét esztendejét kivéve — mindig ott volt a Nemzeti Színház és a magyar színpad műsorán.

»Bánk bán« azonban nemcsak eszmei tartalmánál, hanem eddig meg nem haladott esztétikai értékénél fogva is halhatatlan remeke színműirodalmunknak. Ha maga a darab tökéletesen fejezi ki nemzeti multunk bajait, fájdalmait, minduntalan elbukott törekvéseit, népünk igazi jellemvonásait és benne a *nemzeti szellem testesül*, mint költői és színpadi műcsakis *shakespearei* mértékkel mérhető.

Mindezt újra érezzük — mint most is — valahányszor az öröklétebe felszárnyalt tragédiaköltő remekét hivatott színészek élénk elevenítik. Számunkra, kik még láttuk *Jászai Mari* Gertrudját, *Gyenes László* Biberachját, *Ujházy Ede* Tiborcát és *Pálfi György* Bánk bánját, különösen izgalmas és felemelő élmény volt a végre szabadon lélegző Nemzeti Színház felfrissített társulatának előadása és éppen ezért nem szándékunk leszállított igényekkel foglalkozni vele.

Abonyi Géza Bánkjában a tragikum emberi kibontakozását figyelhetjük, ahogyan színpadra lépésének első pillanatától kezdve a tépelődés, a magagyötrés és önviaskodás belső démonaitól kinzott férfi vergődésének *lélektani folyamatát* fejezte ki játéka, beszédében, mimikában, mozdulatokban egyaránt. Szinte lélegzetelállító az a dermesztő megborzongás, amelyben, kiejtve kezéből a tört, ráébred arra, hogy őlt... Az utóbbi tíz évben több érdekes Biberach alakítást láttunk a színpadon. *Major Tamás* lézengő rittere is eredeti ábrázolás, mely a keserű ember- és életismeretből származó fanyarsággal leleplezi eszes gonoszságát, *groteszk elemeket* is használva, különösen, amikor a kóbor lovag gúnyos megállapításait, ördögi szentenciáit hangsúlyozza. Nagyon tehetséges új tag *Gábor Miklós*, aki annyi elődje után lihegő étellel tudta megtölteni a bünt is fejedelmi kiváltságának érző *Otto* herceg tragédiát-előidéző, léha, fenhéjazó alakját. Az althangra emlékeztető, zengő-bongó organuma szokatlan, de nem kellemetlen ugyan a — *Szigligeti* szava szerint — »kisszerelmes« szerepkörben, arcjátéka, pompás beszéde, mozdulata azonban a belső átélés izgalmas forróságából fakad, amint a vágy hevétől szinte elhervadva hull az imádkozott *Melinda* kezére, lábai elé. A másik új tag, *Dávid Mihály*, különösen a lelket jellemzően kifejező maszkjával, mely átélésével kap meg, kár azonban, hogy indulatában *hanggörgetései* miatt ajkán sok szó értelmetlenné válik.

A női főszereplők — nyilván kényszerűségből keletkezett — szereposztási tévedés bilincseiben vergődtek. *Tökés Anna*, aki korábban finom művészettel testesítette meg *Melindát*,

éppen színpadi egyéniségénél fogva, aligha változik *Gertrudissá*. Érezve a nem reá illő szerep lelki szorongatását, ott, ahol királyi gögöt, fejedelmi gonosztságot kellett ábrázolnia, a már kimult klasszikus szavalótilus patetikus modorába tévedt. Csupán sugárzó megjelenése volt festőien királynői. *Szörényi Éva* túlságosan leányos, kétértelműségbeesett vergődésével nem tudta az erősen asszonyos jellemű *Melindát* élénk eleveníteni, hogy a történelemből maradjunk — *Zách Klárát* ábrázolt egy idegen férfikarba szédült asszony helyett. *Bartos Gyula* régebről ismert *Tiborca* maszkban, megjelenésben és a nyomor keserűségével átítatott beszédében jól jellemezte a hűséges, szenvedő jobbágyot, túl sok gesztusa azonban idegen a kevés kézmozdulatot használó magyar paraszttól. *Maklár Zoltán* *Mikhal bánja* szépen beszél, de nem eléggé öreg. *Rápolthy Anna* *Izadórája* pedig nagyon is lágy, magátelhagyó. Semmi sincs benne a királyné barátnéjából. *II. Endrét Balázs Samu* játszotta.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a főszereplők, sajnos, nem számoltak a nem drámai előadásokra épített színház akusztikájával és így a halkabb beszéd finom hatásai helyett az örökléti szövegnek nem egy mondata veszett el ajkukon. A rendezés a korábbiól alig különbözik, inkább csak tökéletesíteni igyekezik. Legfeljebb abban más, hogy kissé ríkióan emeli ki a szövegből a történelmi és örök emberi igazságokat, ami nem éppen művészi módszer. *Katona József* nagy

Tökés Anna és Abonyi Géza a »Bánk bán« főszereplői (Bojár fotó)

kijelentései, vádoló megállapításai korábban sem veszték el olyan színészek játékában, mint *Gyenes*, *Ujházy*, *Szaacs* és ma sem a rendezés, hanem a változott helyzet, az idő ad nekik hangsúlyt, szárnyat.

Tamás Ernő

SZÍNHÁZI LEVÉL A NAPSUGÁR KISASSZONYOKRÓL

Kedves jó Lányi Viktor,

korban és tapasztalatokban gazdagabb kollégám és atyai barátom a *Fényszóró* szerkesztőségében, Isten látja lelkem, megfogadtam szelid és jóindulatú tanácsodat. Arra figyelmeztetted: *ne löjék ágyúval vererekre*, értve ezalatt, hogy időnként esinján bánjak a bennem felgyülemlett kritikái felháborodással, főleg, ha a bírálat tárgya egy mimóza szerénységével kizárólag a szórakoztatás igényeivel lép fel. Megfogadtam a tanácsot, mert nem szándékozom magam sem színházi sznobnak, sem heccmesternek kijátsszani s mert tisztában vagyok vele, hogy a túlzott szigor könnyen meg nem érdemelt reklámnak bizonyul. Ágyú és egyéb harci eszközök nélkül mentem el tehát a *Napsugár kisasszonyok* című operett bemutatójára s nyilván ennek köszönhetem, hogy a verébszürkeségű darabról írott alábbi beszámolóim inkább rezignálnak, mint harciasnak mondható.

Kosztümös darabnak

nevezném legszívesebben ezt a zenés színművet, nemcsak a benne nyugzó tarka toalettek vitathatatlanul fontos szerepe miatt, de azért is, mert a darabnak határozottan *történelmi levegője* van, ha ez a levegő kissé áporodott is. Mert a banális szolamok és érzelmek körül kergetődző ifjak és hajadonok, az »úri« leánykák kötelmeit

hangsúlyozó tisztas tanárnok, boldogtalan szerelemben megöregedett és végre egyesülő párok — valamennyien *kriptalevegőt árasztanak* és vicceikkel együtt öregebbek *Aristophanes* több ezer éves figuráinál. Eljárt az idő fellettük, elsősorban az a hat hónap, amely a felszabadulás óta eltelt. Örökre a sülyesztőbe lökve az elmúlt rend drótonrángatott marionettjeit.

Az operettnek meg kell fiatalodnia,

nem azért, hogy lépést tartson a napokkal, hanem, hogy a maga módján ő is előbbrevigye a napokat. A nagy mozgató, a szerelem mellett meg kell, hogy mutassa a ma emberét, mai gondjaival és örömeivel együtt. Lelket kell lehelni figuráiba, mert ha ezek a sablonos pótemberké a hazug romantika visszfényében egyelőre népszerűek is maradnak, sorsuk menthetetlenül az elmúlás. Pontosan olyan tempóban, ahogy a bontakozó emberi öntudat tisztázza a dolgok és a maga értékét, leszámolva egy beteg szellemiség konvencionális hazugságaival. És miért kell ezt okvetlen bevárni? Kullogni az idő nyomában lehet jó üzlet, de semmiképpen sem dicsőség.

Hat hónap előtti darab

Szántó Armand és Balassa Emil operettje. Szerenád, regattaverseny, leányinternátus, szerelmes tornatanár

nő, garden-party... a részletekben körülbelül benne van a darab tartalma is. Aki mindezeket nem tudja egy happy-and erejéig összerázni, az nem érdemli meg a kezdő librettista címet. A felsoroltakon kívül a siker legfontosabb kellékét *Latabár Kálmán* jelenti. Ezerszer hallott szövecein túl is szeniális komédiás. Minden idegszálát a humor rángatja, a bohócoknak azt a magasabbrendű típusát képviseli, akinek szerepét a bágyatag írói utasítások csak körvonalazzák. Egészen különleges karrikírozó képessége jól érvényesülne műfajilag igényesebb darabban is. Rajta kívül néhány régen látott művésznünk: *Gózon Gyula*, *Berky Lili* és *Gombaszögi Ella* triója törí át az operett papírmisé kereteit, emberi színeket lopva az unalomig is-

mert figurákba. A fiatalok közül *Csikós Rózi* és *Gozmány György* játéka elvész a korai rutinban. *Virágh Lili* és *Ráthonyi Róbert* viszont frissen és tehetségesen dolgoznak a siker érdekében. *De Fries Károly* zenéje nem emelkedik túl az operettatlagon.

Mindent egybevéve

a bemutató előreveti a siker árnyékát. Vagyis a kritikus ugat és a karaván halad. Abhoz, hogy ez másképp legyen, nyilván a karavánnak meg kell előbb változnia. Részemről mindenesetre kitartóan tovább ugatok abban a reményben, hogy ez a csaholás előbb-utóbb felhallatszik — ha nem is az égbe, de legalább a karzatokra.

Darvas Szilárd

A ROYAL REVÜ ÚJ MŰSORA

Az, ami a Royal Revü Varietében e héten történt, az majdnem olyan csoda, mintha a vidéki színtársulatnál nem az igazgató felesége játszaná a primadonnaszerepet, vagy a prózai színházak nem játszanának ostoba operetteket. Az erzsébetkörúti műintézetben ugyanis az történt, hogy jó, sőt majdnem színvonalas műsort mutatnak be.

Ez a rendkívüli esemény megérdemli, hogy a szokottnál egy perccel hosszabb ideig álljunk meg mellette. Az előírt vállve-regetés helyett dicsérik meg érdemeit, de mondjuk el őszintén hibáit is. Eddig nem volt érdemes. Most azonban igen, mert kiderült, hogy ez a műfaj is egy parányi része — a művészetnek.

Vándorenkusz próba-termét, azaz udvarát jelzi a díszlet. A táncosnő táncol, a bohóc bohóckodik, az énekes énekel, szóval «kiki maga mesterségét

folytatja»; néhány hangulatos mondatból egész kedves, épkézláb mese is kerekedik. Lepergett az első szám és közben *Székely Mihályt*, a világ egyik legnagyobb operaénekesét hallottuk énekelni anélkül, hogy számaint cipókanállal erőszakolták volna bele a műsorba. Szöveg és zene: *Zerkovitz Béla*.

Gombaszögi Ella és Latabár Kálmán a »Napsugár kisasszonyok« kítúnó komikus párja

(Foto: Malfirt)

Berky Lili és Gózon Gyula a Fővárosi Operettszínház új darabjának multbamerengő »Obligát« öreg szerelmes párja
(Foto: Várkonyi)

Hona Larry és Gonda László a Royal Revűszínházban
Baloldalon: Kardos Magda és Pataky Jenő a Royal kisoperettjében
(Foto: Ferra)

Utána strandképet látunk. Ezúttal a Nemzeti Színház is felvonul *Pataky Jenő* személyében. Ez a tréfa is kedves és vidám. Ugyanúgy, mint a »Szer-vusz papa« című *Nádassy-Fényes Szaboles* kisoperett. Csupa tehetséges fiatal játszik benne. *Kardos Magda* ragyogó táncosnő, ügyes színésznő, vérbeli kis szubrett, *Hlatky Edit* bájosan ügyefogyott komika, *Keleti László* és a fiatal *Lugossy György* régi nevetető barátai a közönségnek. A szöveges műsorszámok közül csak *Boros Elemér* romantikus »erkölcsűjéépítő« életképe válik kibántóan. Kifejezéseivel irodalmi igényekkel lép fel, mondánivalójával a szókimondó merészség látszatát akarja kelteni, célja az, hogy az »új kor szellemét« képviselje, de csak az álromantikáig és az enyhe izléstelenségig jut el. Egyébként ötletes kis darabokat, remek ének- és táncszámokat láttunk (a gyönyörűen éneklő, szép és tehetséges *Róbert Zsuzsáról* és a remek táncosokról, *Gonda Lászlóról* és *Szenácssy Liliről* még nem is beszélünk). A műsor összeállítói bizonyították tehetségüket — álljanak meg most az izlés határán. A félmeztelen görllfelvonulásokat már száműzték műsorukból. Ez volt a kisebb izléstelenség. Most küzdjenek meg a nagyobbikkal: a giccsel. (Részben már ezt is kiirtották és egészséges humort, elviselhető, sőt kedves érzelmességet adtak helyette.) Dobják ki még az álromantikát, *Szentiványi* igazgató figyelmeztesse *Szentiványit*, a konferansziét, hogy kevesebbet ömlengjen, s az eddig rossz hírű körüti varieté egyszerűre csak észreveszi, hogy becsült és becsületlen kis színház lett belőle...

(molnár)

Bulla Elma:

Mindig az új feladatok érdekelnek!...

A dunai előphidra látni Bulla Elma új szigetutcai otthonának ablakából. Tarka tömeg hullámzik a hídon, ragyogóan süt a nap. A nyüzsgő, eleven élet nagyszerű optimizmusa sugárzik ebből a képből. A régi, szépívű hidak gyönyörű panorámájához szokott Budapest tud élni ezzel a fából összeácsolt szükséghíddal is. Tud élni, mert élni akar.

Néhány pernyi várakozás után megjelenik a szobában Bulla Elma. Szűnni nem akaró náthájára panaszkodik. Most is az ágyból kelt fel, Balázs Béla darabjának próbái miatt nem maradhat huzamosabb ideig fekvő.

Új szerepéről érdeklődünk.

— Kicsit feszélyez, hogy épp a Fényszóró szerkesztőjének darabjáról kell a Fényszóró számára nyilatkoznom. Főleg azért, mert mind a darab, mind a szerep igen nagy élmény számomra s akik ismerik szókimondó természetemet, ez esetben is kellemesen értékelhetik őszinteségemet. Csak azt sajnálom — teszi hozzá majdnem meintegetőzve — hogy a »Boszorkánytánc« hősei nem magyar, hanem szerb partizánok. Ezért természetesen nem a szerző, hanem a közelmúlt magyar történelme feléles.

— Közömbös a színészeknek, hogy milyen darabban játszik?

— Egyáltalán nem. Részemről fel sem lépek olyan darabban, amelyet művészi szempontból nem érzek közel magamhoz.

— És politikailag?

— Én nem politizálok — hangzik az obligát válasz. — Mit kezdjen egy buta kis színész az olyan problémákkal, amelyeken komoly és tudós emberek is folyton vitatkoznak?

Megkockáztatom az ellenvetést.

— Véleményem szerint nincs apolitikus ember, még kevésbé apolitikus művész.

— Ha a politika alatt az embereket és az üldözöttek iránti segítőkészséget érti, akkor természetesen én is politizáltam. Szerintem azonban ez nem politika, hanem kötelesség.

— Nem is ezt értem politika alatt, bár tagadhatatlan, hogy ez is az. De nem érzi szükségét, hogy a ma szindarabjai va'amiképek kapcsolatban legyenek napjaink problémáival? Hogy az elmúlt idők örökségként jelentkező világnézeti zűrzavarban a színháznak irányító szerepet kell vállalnia?

Bulla vállatvon.

— Jó darabokat kell játszani. Ami a múltban jó és művészi volt, az jó ma is. Az emberekre ugyanis túlságosan ráfeszítenek a mai gondok. Nézze, én sok vesződés után végre lakás-

hoz jutottam. Egyelőre legnagyobb problémám, miből fogom befűteni ezt a nagy hordályt. Azt hiszem, gondjaimmal nem állok egyedül. A színházban az emberek felejteni akarnak. Vagy a fűtési problémákat vigyék színpadra?

— Miért ne? — kérdelem szelíden. — A művész talán tisztában van azzal, minek köszönhető az ország, hogy nincs fa, sokan azonban tévhitben élnek. Bernard Shaw nem szégyellte a légköznapi problémákat színpadra vinni...

— Bernard Shaw elég nagy író hozzá...

— Bernard Shaw a tehetségén kívül azért nagy író, mert sohasem szégyel az aktualitásokhoz nyulni. Az élethez. Az élet az aktualitás.

— Lehet, hogy igaza van. Elvégre Balázs Béla darabja csak elég időszerű, nem? Annak idején Prágában láttam Katajevnek, a kitűnő szovjetírónak »A kör négyzögesítése« című komédiáját. Meglepett és elbűvölt az a friss és szellemes kritikai hang, amellyel ez az író a huszas évek Oroszországának legégetőbb bajait színpadra vitte. Jöjjön hát a magyar Katajev, aki elég jó politikus és elég jó művész ahhoz, hogy mindkét szempontból kifogástalan művet alkosson!

Látva, hogy ebben egyetértünk, villámgyorsan hozzátesszi.

— De természetesen azért szükség van a Mayára és a löbbi bolondságokra is.

E megjegyzés után a továbbiakban sürgősen kikapcsoljuk a politikát és aziránt érdeklődöm, melyik régi szerepét játszaná el legszívesebben.

— Egyiket sem. Ami volt, az elmúlt. Mindig az új feladatok érdekelnek.

— És a jövőben melyik új szerephez lenne kedve?

— Nem specializáltam a vágyaimat egy szerepre sem. Jó szerepeket szeretnék játszani. Legközelebb az olyan különös figurákat érzem magamhoz, mint Bourdet »Esküvő«-jének nyomorék lánya.

— Tervek?

— Egyelőre mindenem örülök. Nagyon megtanultam a kis dolgok helyes értékelését. Egyik legfőbb boldogságom, hogy az ablakaimon úveg van.

Nevetve teszi hozzá:

— Most már csak az hiányzik, hogy túl legyek a náthámon és a gázsimat felemeljék... Mert az bizony elég alacsony.

Indiszkreíciómát kielégítendő, összecszerülög is megmondja, hogy mennyi. Tényleg nagyon kevés.

(—s)

Várkonyi Zoltán megvédi a „könnyű műfajt“

Várkonyi Zoltán, a színész komoly értéke a magyar színházi kultúrának. Várkonyi Zoltán, az ember, sok üldözöttség ellenére is kitartott elvei és meggyőződése mellett. Várkonyi Zoltán, a színigazgató, értékes és igényes darabokkal startolt színházában. Most zenés vígjáték van műsorán.

Első kérdésünk: *miért nem igyekszik még több irodalmi értékű darabot előadni?*

— Azzal kell kezdenem, — válaszolja — hogy állandó támadások érik a színházakat a könnyű műfaja miatt. Szerintem könnyű műfajú darabokat csak akkor nem szabad előadni, ha a darab és az előadás művésziellen. Vigjátékra, operettre, bohózatra szükség van. És azt kell előadni, ami van. A magyar írók még nem írtak új darabokat. Nem is szabad türelmetlenné lennünk, mert előbb fel kell dolgozni élményeiket. Többször kijelentettem és ma is állom, hogy helyes — ősi pesti szokás szerint — nyáron könnyű műfajt adni. De ugyanakkor, amikor zenés vígjátékot adok, már készülök Cocteau leg-sűrűbb hangú drámájára, amely a francia polgári osztály hibáinak mélységeit tárja a néző elé. Készülök Giraudoux és Maxwell Anderson darabjaira is. Az utóbbi jambusokban írott gengszterdráma. Várjuk az orosz, angol és amerikai szerzőket.

— Teljesít valamilyen nevelő feladatot a könnyű műfaj is?

— A legnagyobb mértékben! Attól függ, hogy mit és hogyan adnak elő. Ezért kijelentem, hogy művészileg nemcsak szabad, hanem kell is néha szórakoztató, könnyebb fajsúlyú darabot is adni. És könnyen nevelhet az a Nemzeti Színház, amely államj szubvenziót kap, minden hatósági teher nélkül, míg a többi színház fuldoklik a közterhektől. Nem hiszem, hogy bárhol Európában úgy eluyonának a közterhek a színházal, mint nálunk. Annyi villanydíjat fizetünk, mint az espressók. házbérünket az üzlethelyiségek hérére emelték, vigalmiadónk ugyanolyan arányú, mint a bákroké. A színház majdnem egész bevétele közterhekre megy. Járjuk a minisztériumokat, de csak ígéreteket kapunk. A rendőrségi díj harmincszorosa, a tűzoltó-díj hatvanszorosa, a közterhek pedig nőnek. És olyan korán kell kezdenünk az előadást, hogy csak elszántan szórakozni vágyó emberekre lehet számítani.

Felelemel hangját:

— És ezért bármilyen sok támadás éri a zenés műfajt, kénytelen vagyok ilyen vígjátékot is adni, mert amit Giraudouxra kétségtelenül ráfizetek, azt más-

sal kell behoznom. A világon még soha olyan eszeveszett tőkés nem volt, akit megnyugtathatnék azzal, hogy kétféle pengőjét garantáltan elköltöm, sőt, ha szerencsém van, akkor a szezon folyamán még egy félmilliót hozzáadhat a kettőhöz. Valahogy hasonló a dolog szégyen Feiks Jenő híres mondásához, aki kijelentette, hogy amit éjjel kártyán nyer, azt nappal elfesti.

Most ígéretet tesz Várkonyi Zoltán:

— Lelkiismeretesen állíthatom, hogy színházamban egy éven belül a közönség izlését arra az útra terelem, amely a tiszta művészet és irodalom szeretete felé vezet.

Az új magyar filmekre tereődök a szó. Várkonyi Zoltán tavaly elkészült, de eddig be nem mutatott filmje után érdeklődünk.

— A film közönséget nevelő hivatása ugyanazokat a problémákat veti fel, mint a színpad. A »Vihar után« című film forgatókönyve tévedésből szerepel csak az én nevem alatt. Együtt írtam Thurzó Gáborral, aki a legnehezebb időkben barátom és segítőtársam volt. Valószínűleg sor kerül a »Vihar után« című film bemutatására is és bizalommal nézünk az új magyar filmgyártás elé.

— Biztos vagyok benne, — mondja végül Várkonyi Zoltán — hogy az értéktelen produkciók idővel mind elhullanak. Amikor ezt kijelentem, nem hallgathatom el, hogy gyűlölöm az elméletet! A színház élő művészet! Goethével mondhatom: »Szürke minden elmélet, de zöld az élet arányfaja.« Nincs színházi teória! Csak egy cél lehet: törekedni a szép és művészi felé. És az egyet út az orosz színpadi realizmus felé vezet. P. L.

Levél Kolumbus tojásáról

Palasovszky Ödön a »Fényszóró« felelős szerkesztőjéhez

Kedves Barátom! Propozíciómról, hogy ülünk össze megvitatni a szégyen elárult és tanácstalan magyar színházkultúra sorsát, azt válaszolod, hogy szívesen résztveszel egy ilyen ankétán — de bármennyire érdekes legyen is ez a tanácskozás, nem hiszed, hogy sok gyakorlati eredményre biztasson. Alfred Kerr-re hivatkozol, aki azt mondta, hogy a kritikus meg tudja ugyan állapítani, melyik a bűdös tojás, de jó tojást csak a tyúk tud tojni.

Távol legyen tőlem, hogy a tyúknak ezt a különleges képességét át akarjam hárítani a kritikusokra, vagy az illetékes művészi fórumokra, melyek talán legelső sorban jönnének számításba. Én csak azt szeretném, hogy akik a színházak dolgába beleszólnak, azok mondják is meg, hogy mit akarnak. Vitát szeretnék, ne aludjunk. Mert úgy-e, engem ledorongoltak. Úgy kell nekem, mért akartam haladó színházat, eredetit, egyénit csinálni. Mért nem adtam a Molnár és gyermekét, a Kombiné titkát, vagy a Kacsasült megdicsőülését. Abba nyilván nem szólt volna bele senki.

Am fölvettem a dialektikus színház problémáját. Kérdem tehát, kell-e dialektikus, világnézeti színház és milyen formában? Aktuális-e a világnézeti kabaré? A vérbeli vita — színház, politikai szatíra és konferansz? S ha nem úgy, ahogyan én az első lépést megtettem, akkor hogyan?

Fölvettem másrészt a kérdést: sztráppolitika továbbra is, vagy állítjuk-e a kollektívumot a színpadra, fiatal színészek együttesében? Kell-e kísérleti stúdiót szervezni, ahogyan tettem, műhelymunkát, a magyar színpadi beszéd fejlesztésére, az új előadásmód, verses dikció, Shakespeare-dikció kialakítása szempontjából? Helyes-e kapcsolatot keresni végre a fiatal trókkal és művészekkel? Vagy talán az új magyar daraboknak se szeri, se száma?

Fölvettem még tovább a kérdést:

jogosult-e a kollektív, vagy akár a régi individuális műfajokat a megszokottól eltérő eszközökkel vinni színpadra? Vagy pedig Pató Pál úr módjára maradjunk meg a régi mellett.

Fölvettem végül a problémát: miben áll az igazi realizmus? A lépcsőszínpaddal, kórusral, fényvel, vagy zenével, megkomponált játékkal aláhúzott emberábrázolás ellentmond-e a realizmusnak? Vagy fontos tartozéka-e a realizmusnak az epikus jelleg, a lazább dialógus-vezetés? Vajjon a karakterek szembehelyezése és az akció szorosabb összefogása elvetendő törekvés-e? Vajjon nem elhethetünk-e meg a kastrozott, a festett erdő, az egysíkú színpad, a zsánerkép-beállítás, a népszínmű-keret, a nemes ponyva és a vezércikk-stílus nélkül? Bűn-e az eredetiség, merészség, az újatákaró fantázia? Bűn-e a hazai tradíciók folytatása? Vagy csináljunk egy neo-filiszterizmust? Szólj hozzá ehhez, kedves Barátom. Kérem Balázs Bélát is, szóljon hozzá — ő proponálta, hogy kezdeményezzek vitát a realizmus kérdésében. A vitát Fodor József és Heltai Jenő is helyeselték.

Kritika, színház és közönség közt vészes úr táton. Baj van a színházakkal — írja Gergely Sándor. Letelt a türelmi idő — írja Staud Géza. És igazuk van. De ne öröljünk két malomban. Új színház, jó színház csak megfelelő atmoszférában alakulhat ki. Új együtttest kell nevelni: egy-kétévi munka. A közönséget megnyerni még nehezebb. Terve szerű munkára van szükség, nem zürzavarra, intrikára, széthúzásra és kapkodásra.

Annak a színháznak, amelyről szó van, melynek lennie kéne, de melyről még egyetlen épkezláb mondat sem hangzott el, több sarkalatos föltétele van. Megfelelő színházvezetés, helyes műsorpolitika. De ehhez darab is kell. És megfelelő színpad is kell, színészgárda is, rendezés is, új játék is kell. Ehhez pedig megfelelő színésznevelés és stúdiómunka is kell. És végül: közönség is kell.

Nem olyan egyszerű ez a kérdés. Azért mondom: vitassuk meg: mit kell csinálni. Én tudom, hogy én mit akarok. De engem újból és újból tanácsoltak. Én nem csinálhattam, amit akartam. Pedig 1924 óta dolgozom érte. De majd legközelebb megcsinálom. Ha hagynak.

Van még egy kitűnő ötletem. Én azt se bánom, ha mindezt nem vitatjuk meg. Ha egy szó sem esik arról, hogyan lehetne végre vérbeli színházat, jó színházat, új színházat csinálni Magyarországon. De akkor hagyjuk békében egymást.

Bizzuk a jó tojást a tyúkra. Talán, ha szabadon fejlődik a színház, több hasznát látjuk. Mit szólsz kedves Barátom, ehhez? Kolumbus tojásához?

Palasovszky Ödön

Zürzavar az Opera körül

Irta: LÁNYI VIKTOR

Mire való az operai masinéria? Arra, hogy a zenedráma válságos pillanataiban váratlan technikai meglepetésekkel megoldja, vagy előbbre vigye a cselekményt. Don Juan vendégségbe hívja a halott Komtur, mire a kőszobor megelevenedik és basszus-hangon énekelni kezd. Kunigunda az éj csendjében találkozik Eduárddal: kék égbolt-prospektusra felsétál a sápadtképi hold.

A titokzatos gépezet Budapest ostroma után is eléggé pontosan működött. A zenei közvélemény, még féláljultan, kételkedve találta, ki az, aki a soha-nem-volt nehéz körülmények között elvezethetné a nagymultú és nagy fontosságú művészi intézményt. Egyzerre csak valamelyik süllyesztőből, hipp-hopp, a nyitltszinen termett Komáromy Pál. Előbb egy harmas direktorium rövidlegetű férfitercettjében vett részt, annak elhangzása után elkezdte direktori magánszámát. Azt gondolta, ő az a Doktor Miracle, a démoni orvos, aki a Sám-bacillusoktól megtámadott szervezett operai műzsánkat új életre galvanizálni hivatott. A Miracle-párhuzam ugyan kissé ominózus, mert a „Hoffmann meséi” szép, sápadt Antóniájának esetében a mágikus gyógykezelés tudvalevőleg nem a legkedvezőbb kimenetelű. Sebai, mi bízunk a magyar operaművészet elpusztíthatatlan életerejében.

De, tréfán kívül, kezdtünk bízni magában Komáromyban is. Mindenek előtt: eddig is megmutatkozott erélye és szorgalma. Ez sok jóval biztat. Szeret dolgozni és bírja a munkát, a direktori jópélda pedig ragadni szokott. Aztán meg ismeri a színházat az utolsó csavarig (a gázi-szrófot sem véve ki), nem hiába él, szerepel benne idestova harminc esztendeje. Tudjuk azt is, hogy jófűlű ember. Karmesterek vallják, hogy soha véletlenül sem énekel hamis hangot. Minthogy a „hamis”-nak „igaz” az ellentéte, remélni mertük, hogy igazságos lesz a tehetségek értékelésében. Ez pedig, akárcsak a tehetségek jóérzéki felismerése, nagyon kívánatos erénye az operaigazgatónak. Mellette szól még, hogy tölmérdek kisebb-nagyobb szerepe volt hosszú pályája alatt, úgyszólván végigénekelte, így hát alaposan ismeri a repertoárt.

Mindezek után — gondoltuk — majd elvállik, mit tud csinálni. Az államtól megkapta a kellő támogatást, anyagiakban körülbelül a legtöbbet, amit az adott körülmények között kívánni lehet. A szubvenció mértékében nagyjából a tízes szorzószám érvényesül. Elegendő ez? Komáromy nem kevesli és imponáló bizakodással állított össze olyan tekintélyes újdonság- és felújítástervezetet, aminőt keveset láttunk az Operaház berlet-hirdető plakátján. Hogy ebből mi valósul meg, mi nem, majd kiderül. A direktori program-bejelentéseket nem szokás utólag apróra számonkérni. Elvégre az opera is színház és tudjuk, hogy „a színháznál minden másképp van”. Azon sem lepődünk meg, hogy a szerződési tárgyalások körül most, sze-

zónkezdés előtt, nehézségek és huza-vonák vannak. Megegett ez jobb időkben is. A szubvenció mértékéhez arányosított tízes szorzószám a személyzeti ellátásban, valljuk be, nem éppen egtervő. Az új direktor mindenestre szívén viseli a kiszázták, az ösztöndíjasok, a csoportos személyzetek érdekét. A demokrácia szociális szellemében igyekszik csökkenteni a szélsőséges gázsikülönbözöket. A szólisták, ha őrajta áll, most nem lesznek nagykeresők. A fizetést azonban mindenki „netto”-kapja, vagyis nincs levonás adóra, nyugdíjra, meggyébre. Mindent az állam vállalt. Azt is büszkén hangoztatja Komáromy, hogy szerzett már színházának fűtenivalót, úgy-hogy télen melegedő oázisnak is beválik majd az Operaház.

Mindez azonban, ügylátszik, kevés az üdvösséghez. Az Operában, mint sokan várták, kitört a prominensek — palotaforradalm. Patak, Székely a nyilvánosság előtt meletagadták az elébük tett szerződés aláírását. Sőt tovább mennek. Kijelentik: vagy ők, vagy Komáromy. Direktorbuktató kiállítás hátterében gyülekeznek a segély-csapatok, a falakon belül és kívül. Vannak sértődöttek és mellőzöttek. Van raknem-igazoltak és „igazoltak”. Vannak mende-mondák is, többkevesebb súlyos vádak, vádaskodások pro és kontra. Ezekkel egyelőre nem kívánunk foglalkozni. Egyrészt, mert nem vállalkozhatunk nyomozómunkára, másrészt, mert tudjuk, hogy pletykák mindig voltak, s ha egy szervezetben gennygóc van, az előbb-utóbb felszívódik vagy kifakad.

Am fakadon ki a kelevény, ha kell, fő hogy a szervezet egészséges maradjon és megkezdhesse életműködését. Az Operaház féltett kincsünk. Bonyolult összetettségében kényes apparátus, kezeléséhez, vezetéséhez bátor erélyen kívül művészi tapintat is elengedhetetlenül szükséges. És művészi tekintély, amely bizalmat kelt maga iránt. Mondják, Komáromy goromba, rosszmoró. Mahler is az volt, de ő — Mahler volt. És még őt is kibokszolták, kiintrikálták annakidején az igazgatói székéből, elkövetvén a legvégzetesebb baklövést Operaházunk történetében.

Őszintén szeretnők és kívánjuk, hogy Komáromy Pál még idejében le tudja csillapítani a színházban dúló családi perpatvart, és tudja kezdeni a szeót, be tudja bizonyítani, hogy tényleg alkalmas és nem méltatlan a rábízott nagy és felelős feladatra. Részünkről számíthat a kritikai tárgyilagosságra. De már most hangsúlyozzuk: az Operaházról minőségi teljesítményeket várunk! Különös tekintettel arra, hogy Komáromy Pál, mint mondja, komolyan ambicionálja a tömegek nevelését azzal a harminc vasárnapi előadással, amelyet a munkáspártokkal való megállapodás alapján kizárólag munkásközönség számára tervez. Egy pillanatot sem szabad, hogy elfelejtse: tömegeket jóra nevelni a művészetben csak jóval és még annál is jobbal lehet.

CINA

Emlékezés egy Macskára

Írta: KERESZTURY DEZSŐ

Cina, akinek e sorok szeretnének szerény emlékjelet állítani, nem tartozott a közéleti kiválóságok sorába. Külső megjelenésében sem volt különösen mutatós; karcsúságát hamar elveszítette, okos kis fejről s szép, emberszabású szeméről enyhén megereszkedett hasa és nagy, lompos farka vonta magára a figyelmet. Volt ugyan gyönyörű fehér frakkmellénye, négy hófehér cipője s keresztbe csíkozott harisnyája, de látszatra mégis csupán fájának szürke átjagát képviselte; sem számi, sem angóra, sem perzsa, sem koromfekete, sem hófehér: közönséges kendermagos macska volt. Ezért is kapta az egyszerű CINA nevet. Mikor emlékéit idézem, nem a büszkeség érzése tölt el, hanem az emlékező szeretetét. Cinát nem csodáltam, de becsültem. Ezt a megbecsülést jellemének szépségével érdemelte ki. Jelleme bizonyára életének folyamán alakult ki s lehet, hogy a macskaeszmények szempontjából nem is helyes irányban, mert hiszen zöld lett, békeszerető és hűséges, hozzánk alkalmazkodott, emberi éretnyekre tett szert. De ebben s ezáltal volt több a közönséges állatnál. S mi végül már jobban szeretjük sok embernél s úgy emlékszünk vissza rá, mint elveszített jóbarátára.

Életének folyása — bár macskaviszonylatban elég hosszúnak mondható — nem volt különösebben változatos. Berlinben született, egy charlottenburgi házmesterlakásban. Pár hónapos korában került hozzánk. Feleségem, aki nagyon egyedül érezte magát a Berlin tetői töltött lengő műterem-lakásban, Mártától, a takarítónők gyöngyétől kapta egy tavaszi vasárnap reggelen. Tíz márka borralalót adott érte, ami akkor sok pénz volt. CINA ezután évekig nem hagyta el a lakást.

Társasága nem volt nagy s csak a mi ismerőseinkből rekrutálódott. Macskát két és fél éves korában látott először, a kutyákkal mindvégig tartotta a kötelező haragot. Mikor a természet útkezes belső parancsa üzni kezdte, hogy párt keressen magának, nem tudtunk segítségre sietni, bár felvertük a fél kerületet: Berlinben akkoriban kasztrálták a kandúrokat. Amire pedig végül találtunk hozzávaló férjert, úgy látszik, már késő volt. A koromfekete Péter gyenge férjnek bizonyult. Bár a tetőt majd szétrúgták fölöttünk, a frigy gyümölcs nélkül maradt. Cinának, sajnos, később sem született gyermeke.

Pár év múlva egyszerre mozgalmassá lett az élete. Egyik utazás a másikat követte. Berlinből Pestre, onnan a Balatonra, aztán a Hűvösvölgybe, Kamaraerdőre, újra a

Balatonra, s vissza Pestre: Cinából világlátott macska lett.

Kétszer halálos beteg volt; ekkor injekciókat is kapott, undok orvosságokat és méregérs fekete-kávet töltöttek a szájába. Aztán lassan öregedni kezdett, szobatisztasága bizonytalanná vált. Már az ugrást is elvétette néha s egyre kevesebbet evett. Igaz, hogy megszokott tejadagja elmaradt s húst is alig látott. Az ostromot riadalom nélkül, de irtózatossal dideregve szenvedte el velünk együtt. Még volt egy utolsó gyönyörű hete: rengeteg lóhúst falhatott. S ő is, mint annyi más öreg, a felszabadulás napjaiban halt meg. Gerincvelőgyulladásban. A kamaraerdői domb oldalában temették el, magasan, a kert végében, ahonnan a legszebb a kilátás, a pad mellett, amit gazdája ácsolt, s amelyen annyiszor üldögélt asszonya ölében.

Ha jellemének legrokonoszevesebb vonását kereselem, a hűségre akadok. A közvélemény azt tartja, hogy a kutyák gazdáikhoz, a macskák lakásukhoz hívek. CINA e tétel eleven cáfolata volt. Ő elsősorban asszonya iránt érzett hűséget. Viszasmemlékszem első boglári estjére. Megzavarodott az idegen környezetben s eltévedt hazulról. Mikor keresésére indultunk, mindenki elől elbújt, de asszonya hangjára, mint a szóltott kutya, szépen kezéhez futott. Utazásaink idején, mihez magára hagytuk, úgy gyászolt, hogy alig evett, naphosszat nyágvogva bolyongott a lakásban, s elől heverő holminkra, feleségem papucsára, kendőjére fektüdt aludni. Megérezte, ha asszonya beteg vagy szomorú volt, ilyenkor, meg akkor is, ha őt bántotta valami, feleségem ölében keresett fészket. Az ostrom alatt a legszörnyűbb aknatűzben nyugodtan pislogott ágyunk végében s mikor megbetegedett, úgy húzódtott asszonya védőszárnyai alá, mint a hívő Istenéhez. Ez az érzés betöltötte életét. A lakást Budán sem hagyta el, a csavargás ösztöne úgy látszik teljesen a hűségévé alakult át benne.

Másik nagy érénye az okosság volt. A macskák általában ravaszok, önzők, erőszakosak. CINA szelíd volt, okos, őrségére bölcs is lett, még vénségének rigolyáiban is volt értelem. A világban, amelynek ellenséges felét, igaz, elzárta tőle a lakás csukott ajtaja, hamarosan eligazodott. Amit macska mutatványszámokban megtanulhat, játszva megtanulta. Remekül szolgált, táncolt, ügyesen elvette számból a falatot. Berlini nagy műteremablakunk fölött állandóan szálltak a berregő gépek s egész éjjel suhantak a rádiótorony fényoszlopnak köröző sugárcsövéi. CINA csak egyszer nézte légynek a re-

pülőgépet s csak néhányszor vadászott az elröppөн fényekre. Félórakát elült padkáján az étkezési asztal mellett s ha történetesen asztalon volt is a hűsostál, vagy reggelenként a tej, eszébe nem jutott volna, hogy megdézsmáljon valamit. Igaz, hogy egyszer, még kölyökkorában, ellopta a vacsoravendégek számára készített húst; a súlyos pofonokat azonban szorgosan megjegyezte. Azt is tudta, miután kettőt elemesztett, hogy a kanári tilos. Az egyik madárkát egy óvatlan pillanatban a szekrény tetején sebezte meg, a kalitka rácsán átnyúlva. Büntetésből három napon át kenyéren és vizen élt a fürdőszobában és senki sem szólt hozzá. Ezt úgy megjegyezte, hogy amikor legközelebb megint kanáritűt hallott a szekrény tetejéről, behúzott farkkal suvadt az ágy alá, nyilván azért, hogy ellenállhasson a kísértésnek. Kifűnődött emlékezett. Haláláig sem feledte el, hogy Alibaba kölyökkorában néhányszor megcsipte a farkát s hogy Iván kezdetben mindig orron dörgölte. De igazságos volt. Ha úgy érezte, hogy megérdemelte a büntetést, rossz lelkiismerettel jött-ment, vagy szűkölve vonult egy sarokba s ha megkapta a pofont, inkább megkönnyebbültnek, mint sértődöttnek látszott.

Hadd emlékezzem meg tisztaságáról is. Mindig úgy sétált elől vánkosáról, mintha skatulyából vették volna ki, bár viktól, k-fétől, fésütől, mint minden macska, ő is irtózott. De órák hosszat tisztálkodott, naponta többször végignyaltta magát, a fülétől a körme hegyéig, érkezés után mosakodott és manikűrözött, piszokba a világtért bele nem lépett volna, s ha térsjében nem volt friss a homok, inkább a perzsaaszonyéket részesítette előnyben.

A tisztaság parancsai ellen csak akkor vétett, ha elkapta a szerelem egy-egy hulláma. Akkor belegázolt a pocsolóba, meghentergett a porban, kormosan, pókhálósan, esőtől csapzottan, sáros praclikkal jelent meg, a leglehetetlenebb időkben kérve bebocsátást. Tagadhatatlan, hogy ezen a téren a hűség érényét sem vette komolyan. „Az én lányom nem olyan“, mondta róla az anyai szív közismert elfogultságával asszonya s esküdni mert volna például arra, hogy a gyönyörű hamuszürke legény az egyetlen boglári udvarló. Elképzelhetik megszügyenülését, mikor aztán CINA egy hajnalon őt egymásra kaffogó kandúr kíséretében vonult be az udvarra. De valahogy ez is okosan csinálta. Emlékszem utolsó nyarára a kertben. Nagy egerészó volt, de csak a vadászat izgalmaért egerészett; a zsákmányt finnyásan otthagya. A nyáron, a növekvő

élelmezési zavarok idején okosabban használta fel. Az elejtett egeret sorba rakta, esténként kiosztotta férjei között, így pótolva ki azt, amit egyébként vénen és soványan nem tudott már teljes értékben nyújtani. Egy kandúron veszett össze egyetlen barátnőjével, a boglári házcicával is. Pedig annak gyermekét már-már adoptálta. Az alig kinyitl szemű kis gombócot ellopta, a harmadik kertből is hazanyogott, a nyaradik kertből is hazaszaladt, a féltékeny mamától még a pofonokat is eltűrte, hogy üres emlőiből szoptathassa az idegen kölyköt: rájött az anyaság. Aztán hirtelen, mint egy hisztériás rohamban, kiszórta a kicsit, fújva kaffogott rá s menekült, ha meglátta. Ez lehetett életének legszomorúbb élménye.

Az utolsó hónapokban valahogy megváltozott. Azelőtt tartózkodó volt, kényesen válogatta társaságát, most mindenkinek az ölbe felkérkedkedett, azelőtt nem volt finnyás, most alig evett meg valamit; csonttá, bőrré aszalódott s irtózatossan fázott. Rendesen asszonya lábán aludt, a fűtetlen, szűk szobácskában azonban, ahova az ostrom és a fagy elől behúzódtunk, nem bírta már a hideget; felkérkedkedett a vállára, ha lehetett a nyakára, sőt a fejére ült, hogy az eleven test melegének közelében lehessen. Mint egyetlen, végső menedékre kapaszkodott belénk a szemeivel, de elgyöngült körmeivel is. Aztán egyre bizonytalanabbá lett a járása, ingadozva, szédelegve baktatott asszonya nyomában s jóformán semmit sem evett. Előkerült utolsó tejkonzerzünk s egy doboz szardínia: hátha ez megmenti. CINA boldog készséggel pattant fel fekhelyéről, de leesett a székről s vándorogva vonszolta magát tányérjához. Belenyalt az ételbe, s elfordítva fejét, visszavándorogott vánkosára. Feladta a játszmat. Az állatorvos injekciót adott neki, de mire hazaért a kis kosárkában, amelyben annyit utazott, vége volt.

S itt befejeződnének a róla szóló megemlékezés. De úgy érzem, fel kell még idéznem egy jelenetet, amely a közte és asszonya közt kialakult viszonyt, életének legmélyebb tartalmát jellemezheti. Sötétben éltünk még az ostrom után, amikor elpusztult. Tetemét egy ládikába tettem, úgy, mintha ugrásra készen lapulna s a ládikát az erkélyre. Első álmomból feleségem áramfejlesztő kis villanylámpájának berregése riasztott fel. A másik ágy üres volt. Az asszony a balkonra állt s az apró villanykörte fel-fel villanó fényénél nézte, nézte halott barátnőjét, az egyetlen. Búcsúzott tőle a vaksötét, jég hideg éjszakában.

Pénzért

A költő is ember. A költő is — pénzből él. A legnagyobb költő is kénytelen közönséges emberi valutában leszámítani szellemi termékeit, ha nem akar éhenhalni. A nektárt csak a görög mitológia ismerte. A valóság száraz és rideg mitológiája a pénz bűvés hatalmának nagyságáról beszél.

Tudjuk, hogy Mascagni, a cerignolai tanító, kifejezetten pénzért írta a »Parasztbecsület«-et. A Sonzogno cég tekintélyes pályadíját akarta megnyerni vele. Meg is nyerte. Az »Aida« annak

köszönheti megszületését, hogy a khedive megüzente Verdinek: ha az opera elkészül a Szuezi-csatorna megnyitására, annyit fizet érte, amennyit Verdi akar. (Amire Verdi állítólag azt felelte, hogy az kevés, de azért megírta az Aida-t és százezer frankot kért érte. Meg is kapta. Később még néhány milliót keresett az Aida-val.)

A nagy zeneköltők azonban nem mind voltak olyan szerencsések, hogy pénzért csak írniuk kellett

Mascagni híres vetélytársának, Leoncavallónak, a Bajazók szerzőjének kávéházban kellett muzsikálnia, hogy megélhessen. Azt viszont már kevesen tudják, hogy Bach János Sebestyén is volt »kávéházi muzsikus«, mégpedig kereken 185 esztendővel ezelőtt. A Katharinenstrassei Zimmermann-kávéházban hangversenyezett minden pénteken este 8-tól 10-ig, a lípcei Musikverein zenekarával. Nem a dicsőségért! Hanem a pénzért. A Tamás-templom karnagya kántor is volt és egyik levelében azt írja: jövedelmét érezhetően befolyásolja a... hullapénz, az, hogy hányan halnak meg Lípcebén. 1723-ban aránylag kevesen haltak meg, aminek következtében jövedelme egyhatedével csökkent.

Mindenki tudja, mit és mennyit kellett eltűnnie Mozartnak a salzburgi hercegektől, a gorombaságok milyen áradatát! És milyen kevés pénzért! (Huszonöt márká volt a havi fizetése.) Arra már nem érdemesítette gróf Colloredo Mozartot, hogy személyesen részesítse testi fenytékben. Ezt a főkonyhamesterre bízta, Gróf Arcóra. Arco tudniillik a cselédek főnöke volt.

Mozarttal legalább egy hercegérsek és egy gróf gorombászkodott. Haydnt viszont egy olasz énekemester és zeneszerző halmozta el súlyos becsületésségekkel. Haydn Porporánál szolgált. Zongorakisérő volt, titkár és inas egyszemélyben. Porpora cipőjét tisztította, lakását takarította. S gazdája nem egyszer meg is verte. Haydn öreg korában gyakran emlékezett meg Porporáról, könnyes szemmel. Ezt mondta:

— Sokat tanultam tőle! Hogy olaszul tudok, azt is neki köszönhetem. Ó, azok szép idők voltak!

A mult század zeneszerzősztárja: Rossini százharminc évvel ezelőtt szerződött a római Argentina-színházhoz. Mit kellett vállalnia négyszáz szkudóért?

»Cesarini úr — mondja az írás — szerződött Rossini urat az 1816. esztendő farsangjára. Rossini úr kötelezi magát egy vígopera megírására... Szövegekönnyvről a vállalkozó gondoskodik. Rossini úr azt a szövegekönnyvet tartozik megzenésíteni, amelyet a vállalkozó kíván. A vezérkönyvet három hét alatt tartozik elkészíteni.

Rossini úr eleget tett a szerződésnek. Tizenhárom nap alatt megírta a darabot, Cesarini úr nem járt vele rosszul. Ma is játsszák A szevillai borbély-t.

A bűvös vadász költője: Weber súlyos betegen vállalta, hogy operát ír London számára, oda utazik és betanítja. Nem akart meghalni úgy, hogy családjára egy fillér se maradjon. Tüdőbajos volt, vért hányt. Mégis eluta-

zott az angol fővárosba, teljesítette, amit vállalt és utána szép szabályosan meghalt. Húszezer márkáért.

De volt olyan zeneköltő is, aki semmibe se vette a pénzt. Erős szociális érzékű, bőkezű, gavalér volt Meyerbeer is, Offenbach is és mecénásnak is pártlan: Liszt Ferenc. Fűtyült a pénzre! Bajba jutott barátját aranyakkal és ezrekekkel teli tállal kínálta: vegyen amennyi jól esik. Egymaga zongorázta össze Beethoven bonni és bécsi szobrának költségeit és tüstént megjelent ott, ahol adni kellett.

Kivétel volt, nem tisztelte módfelelt a bevételt.

Fodor Gyula

Karel Čapek világsikerű drámáját végre Budapesten is előadják

A magyar főváros színházlátogató közönsége az új színiévadban ismerkedik meg a modern cseh irodalom kétségtelenül legérdekesebb egyéniségével, Karel Čapek-kal, akinek »Fehér kór« című drámáját a Szabad Színház tervezi műsorra tűzni. Érthetetlen módon Čapek nem jutott szóhoz eddig budapesti színházban, noha színművei Londonban és Newyorkban százas előadásokat értek meg. Azaz, nagyon is érthetően Čapek csak most érkeztetett hozzánk, mert egész írói munkássága, de különösen a »Fehér kór« és az »Anyá« című drámája bátor kiállítás volt a szellemgyilkos hitleri korszak ellen. Karel Čapek, a humanista író és a népe sorsáért aggódó hazafi, évekket előre látta a hazáját és népét elsők fenyegető veszélyt, amely Hitler berlini hatalomrajtusa óta volt esedékes. A »Fehér kór« diktátorában nem volt nehéz Hitlerre ráismerni, a titokzatos pestis pedig, amely Čapek drámájában megfertőz egyént, társadalmat, népet, a »fehér kór« halált jelentő baktériuma, aminek ellenszerét csak a pacifista Gallus doktor ismeri, — ma már döbbenetesen tudjuk — nem volt más, mint a hitlerizmus ragályt terjesztő, népeket gyilkoló tömegőrülete. Am a »fehér kór« titkos jelét egy napon a diktátor is észreveszi mellén; halálraijedten siet korunk »hőse« Gallus doktorhoz, hogy mentse meg életét a biztos haláltól. A szegénybetegeket ingyen gyógyító orvos most a gyógyítás feltételéül nagy árat szab: a háborúra készülő diktátortól örök békét követel. A diktátor, hogy nyomorult életét megmentse: kész elfogadni az orvos feltételét — a diktátor eszméiért hevülő utca tömege azonban leüti a pacifista orvost és a diktátor maga is nyomorultul pusztul el a fehér kórban.

Karel Čapek e munkája 1938 előtt, mielőtt Hitler Csehszlovákia »felgöngyölítésére« készült, a prágai, brünni, pozsonyi, kassai színházakban sorozatos nagy sikert aratott. De Berlint mégsem a csehszlovákiai siker aggasztotta. Ugyanekkor a »Fehér kór«-t Londonban is óriási sikerrel játszották, sőt közben a drámából film készült. Karel Čapek tehát a náci »elsőszámú közellenségeik« közt tartották nyilván. A »Fehér kór« után írt újabb — sajnos az író közeli halála miatt már utolsó — színműve, az »Anyá«, szinte látnoki erővel érzékeltette a második világhá-

ború kitörését. A támadó fél előbb mesterségesen felszítja a kisebbségi kérdést, hogy legyen oka a beavatkozásra. Čapek azonban már nem élte meg 1939 szeptember elsejét. Kíméletes volt hozzá a Gondviselés. A masaryki Csehszlovákia megszűnése után, 1938 decemberében tüdőgyulladásban meghalt.

Čapek, a józanészű, minden fanatizmustól és cinizmustól mentes, gazdag művészeti tudással megáldott író, szenvedélymentesen, finom ironiával és jóindulattal, de ugyanakkor mély emberszeretettel elemzte műveiben az embert metafizikai tévelygéseiben. Čapek kitárul örömmel szereti a világot, az életet, a nemzetét, szeret minden élőlényt, lehalaj a gyermekhez, az állathoz, minden fűszálhoz, szeretetében nincs féltékenykedés, mert mindent megért, átfog az értelme, amelyet önmaga tett szabaddá. Ennek a különös szeretetnek egyik legbájosabb megnyilatkozása a »Dašenka« című kutyaregénye, melyet egyébként maga illusztrált, mint ahogy általában legtöbb könyvét saját rajzaival illusztrálta.

Karel Čapek érdekes, nyugtalanító író. Megvan benne mindaz, amit Victor Hugo a tökéletes költőtől követelt: »A természetben éljen és a társadalomban lakjon...« Műveiben legyenek tanácsok a jelenkorhoz, álmok vázlatai a jövőről. Úgy vélem, hogy minden igaz költőnek magában kell hordania kora eszméinek tömegét, mintegy ráadásul azok mellett a gondolatok mellett, amelyek saját koncepciójából és az örök igazságból fakadnak.

A »Fehér kór« várható budapesti sikere után a magyar közönség érdeklődése fokozott mértékben fordul majd Karel Čapek művei felé. Megismerjük egy másik világsikerű színművet is, a gépemberről írt »R. U. R.« című drámáját, valamint regényeit (Az abszolútum gyára, Háború a szalamandrakkal. A rovarok életéből, Hordubal, Meteor stb.), amelyekben nem egyszer H. G. Wells jövőbelátására emlékeztet, továbbá különös hangulatú, már eddig is csaknem minden európai nyelvre lefordított angol, olasz, spanyol útirajzait és Karel Čapek írói egyénisége úgy fog kibontakozni a művelt magyar közönség előtt is, hogy méltán megértjük: miért voltak ennek a didaktikus művésznek eddig olyan nagy sikerei a demokratikus országokban.

Kőrnyei Elek

(Mafiri foto)

A Nemzeti Színház megrongált homlokzata, amely az új színházi évadot megnyitó „Bánk bán” diszlocadására zászlódíszit öltött.

A modern dráma csak halk, letompított lehet — mondotta Zilahy Lajos a Nemzeti Színház megnyitó ünnepén

A Nemzeti Színház megnyitó diszlocadásán a nemzetiszínű leplekkel díszített nézőtérben ott láttuk Miklós Béla miniszterelnököt, Zsedényi Bélát, a nemzetgyűlés elnökét, Gyöngyösi János külügyminisztert, Oltványi Imre pénzügyminisztert és Vas Zoltán polgármestert is. Tolnay Pál, az állami színházak műszaki főfelügyelője adta át a helyreállított Nemzeti Színházat Major Tamás igazgatónak. Az újjáépítés nagy munkájával öt hónap alatt készültek el. Major Tamás elmondta, hogy amikor a felszabadulás óráiban elhatározták, hogy az új szezon tényleg ebben az épületben nyitják meg, senki sem hitt ennek a szép tervnek megvalósíthatóságában. A színház személyzete azonban önzetlenséggel, maga látott munkához és így a hihetetlen — megvalósult. Ezután kiosztotta a színpadon félkörben álló személyzetnek a „Nemzeti Színház 1945. Újjáépítéséről” feliratú emlékérmeket, elsőnek Püzes Annát és Gobbi Hildát szólítva. Végül a hatósági támogatás vezetőinek — köztük Oltványi miniszternek — és Vas polgármesternek adott át elismerő érmet.

A magyar Nemzeti Színház szent oltárán újra fellobban a láng, hogy a kultúrát szolgálja — mondotta ezután a Nemzeti Színház Munkásbarátai Körének elnöke és bejelentette a kör megalakulását, majd a színház egyik régi műszaki munkása és az építést vezető pallér köszöntö meg társai nevében az emlék-

érmet. A pallér e megható szavakkal kezdte kis beszédét:

— Köszönöm a sorsnak, hogy erre a helyre állított...

Tapsvihar fogadta a színpadra lépő Zilahy Lajost, aki az új életét kezdő Nemzeti Színházat köszöntötte.

— Hetven esztendővel ezelőtt — mondotta — mikor Magyarország a szabadságharc elbukását és az elnyomatást kiheverte, avatták fel ezt a színházat. Hosszú békekorszak nyitánya volt ez: a Népszínház megnyitása. Az első világháborút baj nélkül élte át a színház. A második háború utolsó felvonásában azonban, mint a többi pesti ház, harcolt az ostromban és sebeket kapott... Hála jár a színház hetvenéves szolgálatáért, a falak azonban csak falak maradnak. A Nemzeti Színház valahol másutt élt — a színészek és személyzet lelkében. Ne vegyék ünneprontásnak, de ez az épület a magyar dráma kifejlődésének kerékkötője volt. A fejlődés és a haladás érdekében kell elmondanom, hogy a modern dráma csak halk, letompított szavú lehet, hogy levilágitasson az emberi lélek rejtettebb pontjaira.

Beszédét azzal fejezte be, hogy a múltban külföldi vendégeit felvitte a harmadik emeleti karzatra, megmutatva nekik, milyen mélyen van a színpad. A kultuszminisztereket azonban hiába invitálta a karzatra. Most ezt a mélyenfekvő színpadot fel kell emelni a karzat közönségéhez.

NEM KÖNNYŰ!
— Irigyelem ezt az énekesnőt.
— A hangja rémes.
— A hangja igen. De milyen remek idegei lehetnek, hogy kibírja, ha énekel!

ÉLKÉSETT KÉPESSÉGVIZSGÁLAT A SZÍNÉSZEK SZAKSZERVEZETÉBEN

A Színészek Szabad Szakszervezetének határozata értelmében mindazok, akik akadémiai vagy színészegyesületi oklevél nélkül működnek a színi pályán, képességvizsgálat után kötelesek legalább két esztendőig vidéki gyakorlatot folytatni, mielőtt fővárosi színházhoz szerződhetnek.

Akaratlanul is a kultuszminisztérium által életre keltett s a közelmúltban fiaskót vallott képességvizsgálatokra gondolunk, amelyekben túl korán kívánták véleménynyilvánítani serdületlen gyermekek tehetséges vagy tehetségtelen voltáról. Ezzel szemben a most tervezett színész-képességvizsgálatok legalább is az áldozatok egy részével szemben — kissé elkésztettek minősítjük.

A szakszervezeti határozat ugyanis nem sorol fel kivételeket. Nyilván kötelesek tehát a vizsgára azok a színészek, sőt rendezők is, akik esetleg épp most is sikeresen szerepelnek valamelyik fővárosi színház színpadán és megállják a helyüket anélkül, hogy jogérvényes oklevéllel rendelkezzenek.

Öszintén szólva, kissé furesájluk ezt a határozatot, hiszen kifejezetten azokat sújtja, akik annakidején legtöbbször világ-nézeti vagy származási okok miatt nem végezheték el az Akadémiát s helyette valamelyik magániskolában igyekeztek elsajátítani a pályájukhoz szükséges elméleti és gyakorlati ismereteket. Bármennyire helyeseljük is, ha a végző akadémikusoktól a jövőben megkivánják a vidéki gyakorlatot, hiszen a vidéki színpad valóban a legjobb gyakorló iskola, talán mégsem kellene most utólag vidékre kényteleníteni azokat, akik a fővárosi színpadokra már méltóknak bizonyultak. (Aki-ből hiányzik a kellő rátermettség vagy gyakorlat, az előbb-utóbb úgyis vidékre, esetleg más pályára kényszerül.)

Furesájluk azt is, hogy színészi képességvizsgálatnak vessék alá az esetleg csak rendezői babérokra pályázó fiatalokat is. A legjobb rendező is lehet rossz színész és színpadi jelenetek vagy versek előadásával nehezen bizonyíthatja be rendezői képességeit. Különösen akkor, ha a vizsgabizottságból hiányoznak legjobb színészpedagógusaink és rendezőink.

TÖRÖK

Azok ahol elsősorban silidetán miánk kerü repl zeng épít má lel mi Fr al fe sz p a z

... és mi lesz, ha bezárnak a színházak?

Mert időkint ez a vesztés fenyegeti Budapest színházi kultúráját. Legnagyobb az igazgatók panaszkodtak az elviselhetetlen közterhek miatt. Még tart valamennyire az ígéretek balzsamos hatása, máris újabb bonyodalmak zavarták a színházak munkájának zavartalan menetét.

Ezzel a színházak belső berkeiből indult el a válsággal fenyegető kavargás. A szerződötött tagok a Színház Szabadszervezetének gyűlésén kilenc-tizezrespengős létminimumot követeltek. Nem nagy összeg, méltányos kívánság. A következményei azonban súlyosak lehetnek. A színházvezetők ugyanis vagy a közönségre hátrítják át — helyáremelés formájában — a gázsiemelés terhét, vagy pedig elbocsátják a pillanatnyilag nélkülözhető tagokat és az egyes darabokra szerződöttnök színészeket. A két-háromszázpengős helyi árak nyilvánvalóan nem fogják emelni a színházak forgalmát. Az alkalmi szerződöttnések hátrányát pedig — a sztárokon kívül — minden színész súlyosan érezni fogja.

A megoldás? Bármily keserűen hangzik: áldozatvállalás a színészek részéről. A demokratikus rend a szabad szervezetekben biztosítja a munkavállalók jogos igényeinek kielégítését. Másrészt a józan ész parancsa, hogy a bérkövetelés ne veszélyeztesse a vállalat, az üzem, ebben az esetben a színház fennmaradását, további működését. Most pedig erről van szó: választani kell a bármilyen anyagi nehézségekkel küzdő, de játszó színészek áldozatos munkája és a zárt kapujú színházak között. Döntsenek maguk a színészek!

Gy. I.

Balázs Béla drámáját, a »Boszorkánytánc«-ot szeptember 12-én mutatja be a Belvárosi Színház, a Játék a kastélyban 75-ik előadása után. Az új darab szerepeit Bulla Elma, Góth Sándor, Halász Géza, Zách János, Késmárky Kálmán, Szabó Ferenc és Váry György játsszák.

HALK PÁRBESZÉD AZ OPERAHÁZBAN

— Nem találod, hogy ez a Tannhäuser rém-hamisan énekel!
 — De angyalkám! Nem Tannhäuseret adják! Hanem Siegfriedet!
 — A Siegfriedet? Hát akkor hol marad a hatyú!

BOLDOG EMBER

A tenoristáról mondotta legjobb barátja:
 — Boldog ember! Halálosan szerelmes önmagába. És nincs vetélytársa.

A szentesi MADISz. Fialok Színháza szombaton mutatta be Molnár Ferenc »Az ördög« című vigjátékát.

A MAFIRT műtermében rövidesen forgatásra kerül Györfy-Ilés István és Hege-dus Tamás sok sikert aratott chansonja, a »Lánchíd«. A hat percig tartó zenés és énekes film főszereplője János Pál és a tizenhatéves Baráth Iholya, aki eddig vidéken játszott.

A Fővárosi Népművelődési Központ, az Országos Színművészeti Akadémia-val karöltve, az Eötvös gimnázium épületében (Reáltanoda-u. 7.) »Szinjáték és közönség« címen, 5 és 10 hetes esti tanfolyamokat rendez.

A tanfolyamokat »A magyar színház mai feladatairól« Both Béla, »Film és közönség« Radványi Géza, »Amit nem ismerhettünk meg« Nádor István, »Táncművészet« dr. Rabinovszky Máriusz, »Költészet a dobogón« Gobbi Hilda, »Az éneklő színpad« Nádasy Kálmán, »Ének a dobogón« dr. Szabolcsi Bence vezeti.

A Budai Kamaraszínház Vaszary Gábor és Losonczy Dezső »Bubus« című bohózatával nyitotta meg kapuit. A darab Kovács Aladár rendezésében és a Szegedről felkerült, fiatal Maklary Márta főszereplésével került színre. A többi vezetőszeret Rajna Alice, Szakács Zoltán, Pálóczy László, Somlay Julia és Pataky Miklós alakítják.

A Belvárosi Színház művészei szombaton jótékonycélú bált rendeztek. A nívós műsor keretében — meglepetésként — a régen hallott Simonyi Mária is a pódiumra lépett. Halhatatlan férjének, Móricz Zsigmondnak egy verses paraszt-történetét adta elő, régi fényében csillogtatva tehetségét.

ÉRDEKES ROMÁN-MAGYAR SZÍNHÁZI ESEMÉNY

előkészületeiről értesülünk. Szántó György világtalan magyar író, aki most Aradon él, meglepő módon állott a román-magyar kultúrkapcsolatok mozgalmanak szolgálatába. »Avram Jancu« címmel román történelmi drámát írt és felajánlotta a bukaresti Nemzeti Színháznak. Maga Victor Eftimiu, a kiváló román költő és színműíró, a román színházak főfelügyelője vállalta a magyar író munkájának pap őt nap alatt elkészült az úgynevezett »nyers« fordítással és Eftimiu ebből dolgozza át román nyelvre Szántó György színdarabját. A külföldi fordító — aki most a bukaresti Nemzeti Színház élén áll — kijelentette, hogy a magyar író román tárgyú darabjával nyitja meg a román színházot ősz színterét. A bemutatás körül szerint az »Avram Jancu« egyszerre ke-roshban. Szántó György — mint ismeretes — korábban festő volt és az első világháborúban veszítette el látását. Ezután egymásután jelentek meg regényei, amiket Megírta önéletrajzát is »Fekete évek« címmel.

Török Sándor a dobogón

Azon a dobogón láttuk a kiváló író, ahol a muzika génusza otthonos. Most is elsősorban zeneművészek: Ungár Imre, Balásdics Mária Pataky Kálmán, Peskó Zoltán léptek fel vele együtt a Zeneakadémiában, a Jó Pásztor egyesület szépen sikerült művészdélutánján. És Török szereplése nem volt anyagszerűen ebben a zengő környezetben. Nemes műgonddal föl-épített, diszkrét hangmodulációkkal tolmácsolt előadása ugyanúgy szolgálta, lelekek békéjét, megnyugvását szolgálta, mint a zenei műsor: Bach, Händel, C. Franck mély áhitatban fogant, szépséges alkotási. És ezeknek a nagyoknak művészi felelősségtudatával rokon az ő komoly szánvetése a rendkívüli idők emberi, lelki problémáival és becsületes törekvése, hogy az örök szeretet vigaszával enyhítse a kö-zelmúlt borzalmait által föltépett sebek saj-gósát. Kevesen tudnak az élő szó varázsá-vil oly közel férközni a hallgatósághoz, mint ez az írásaiban is mindig közvetlen, hangú literátorunk.

...és mi lesz, ha bezárnak a színházak?

ZSÁLGÁLAT SZERZŐTÉBEN

szervezetének tagjai, akik lelki oklevél, képesség, két esztendőnyi, mi-rodónékné. minisztériumban fiaskót gondolk, vélemény, mekek tehet-áról. Ezzel sz-képesség, az ádozatok elkésztettek.

ugyanis nem kötelesek teszek, sőt renost is sikere-fővárosi színház a helyüket oklevéllel ren-

esáljuk ezt a etten azokat öbbször világ-át s helyette igyekeztek zükséges elméket. Bármenny-vegző akadé-tívánják a vi-vidéki színpad iskola, talán vidékre kény-ővárosi színpa-nyultak. (Akk-ormettség vagy úgis vidékre, kerül.) minési képesség, az esetleg csak ó fiatalokat is, rossz színész és erkek előadásá-be rendezői ké-r, ha a vizsga-legjobb színész-nk.

MIT JÁTSZANAK AZ ÚJ SZEZONBAN A BUDAPESTI SZÍNHÁZAK?

OPERAHAZ:

Csajkovszki: »Pique Dame«,
Prokofieff: »Rómeo és Júlia«,
Bartók—Lengyel Menyhért: »Csodálatos mandarin«,
De Falla: »A bűvös szerelem«,
Muszorgszki: »Borisz Godunov«,
Smetana: »Swanda«,
Berlioz: »Faust elkárhozása«.

NEMZETI SZÍNHÁZ:

Beaumarchais: »Figaro házassága«,
Cocteau: »Szent szörnnyetegek« (a Kamaraszínházban),
Háy Gyula: »Isten, császár, paraszt«,
Ibsen: »Hedda Gabler« (a Kamaraszínházban),
Gorkij: »Vasza Zseleznova«,
Molière: »A nők iskolája«,
Shakespeare: »III. Richard«,
Szimonov: »Orosz emberek«.

VIGSZÍNHÁZ:

Thornton Wilder: »A mi kis városunk«,
Balázs Béla: »Mozart«,
Gábor Andor: »Dollárpapa«,
Illés Endre: »Egyszárnyú madarak«,
Márai Sándor: »Varázs«,
Molnár Ferenc: új darabja,
Bródy Sándor: »Tanítónő«,
Háy Gyula: új darabja,
Zágon István: új vígjátéka,
Gorkij: »Jegor Bulicsov«,
Hulley: »Jobb később, mint soha«,
Shaw: »Ember és felsőbbrendű ember«.

PESTI SZÍNHÁZ:

Zilahy: »Fatoryok«.

BELVÁROSI SZÍNHÁZ:

Balázs Béla: »Csendes városka«,
Meller Rózsi: »Igy kezdődött«,
Bourdet: »Fogoly«,
Scribe: »Egy pohár víz«,
Cromelynck: »Csodaszarvas«.

MŰVESZ SZÍNHÁZ:

Cocteau,
Giraudoux,
Anhowil,
Shakespeare,
Molière,
Illés Endre,
Gergely Márta egy-egy darabja.

SZABAD SZÍNHÁZ:

Solovjov: »A csendháborító«,
Giraudoux: »Elektra«,
Gribojedov: »Az ész bajjal jár«,
Ratti: »Júdás«,
Capek: »A fehér kór«,
Cocteau: »A kerek asztal lovagjai«,
Madách: »Az ember tragédiája«,
Shaw: »Blanco Posnet árultatása«,
Csehov: »Jubileum« című darabja ifjúsági, munkás- és üzemi előadásokon kerül színre.

FŐVÁROSI OPERETTSZÍNHÁZ:

Szántó—Balassa—De Fries: »Napsugárkisasszonyok«,
Offenbach: »Szép Heléna«.

MILYEN DARABOK

VANNAK A KIADÓK FIÓKJAIBAN?

A pesti színházak új szezonjának műsorán meglepően sok felújítás szerepel. Ismételten felvetődik a kérdés:

hol vannak az új darabok?

Szerzők és színgazgatók már nyilatkoztak ebben az ügyben, ezáltal a színpadi kiadók portáján néztünk szét. Milyen darabok fekszenek a kiadók fiókjában? Valóban »darabhiány« van?

Marton Sándor színpadi kiadó:

(A romokban heverő Belváros egyik megrongált házában sértetlenül maradt meg az iroda. Hatvany Erzsébet, a vállalat igazgatója, a külföldi kapcsolatok megélénkülését várja a darabforgalom felendülését. Mi is. Az alábbi repertoárt ugyanis kissé szűkösnek találjuk.)

Békeffi István: Janika.

Indig Ottó: Örök szerelem.

Andai Ernő: Három hét boldogság (operett).

Földes Imre, Török Sándor, Zsolt Béla egy-egy darabja.

Sebastian, nemrég elhunyt neves román szerző »Névtelen csillag« című vígjátéka.

Roboz Aladár színpadi kiadó:

Bónyi—Kellér: Csipetnyi bors.

Németh Johanna: Fügöny mögött.

Nóti Károly: Randevű Bécsben.

Andai—Hegedűs: A király táncosnöje.

(Operett.)

Jonquille: Isten háta mögött. (Harsányi Zsolt fordítása.)

Turpin: Júliusban történt.

Ezenkívül a vállalat megvásárolta Deésy Jenő debreceni író »Nem házasodom« című zenés bohózatát, amely Debrecenben egy folytatásban tizenhátszer került színre. Zeneszerző: Kőszegi Pál.

Bárd színpadi kiadó:

(Vasvári Tibor cégvezető fölvilágosításai szerint a magyar írók nem dolgoznak. Új szerző nincs a láthatáron. Az írók nem rendelkeznek kellő anyagi bázissal ahhoz, hogy hosszabb időt igénylő művek írásával foglalkozzanak. A rendelkezésre álló külföldi daraboknál viszont a mai labilis pénzügyi helyzet mellett a kiadó nem látja biztosítottak a szerzők méltányos képviselését. Épp ezért a felsorolt külföldi műveket, bár asztalfiókjában vannak, egyelőre nem is kívánja »piaçra dobnia«.)

Magyar szerzők:

Békeffi István: Fényesen átalakítva.

Békeffi—Gyöngy: Szegénység iskolája. (Zenes vígjáték.)

Kovács Kálmán: Két dáma, egy király. (Verses színmű.)

Kellér Dezső: Szakíts, ha tudsz.

Fedor Agnes színdarabja.

Külföldiek:

Sidney Kingsley: Zsákutca.

George S. Kaufman: Egyszer az életben.

O'Neil fordítás alatt levő darabjai.

Szemlénk szomorú tanulságaként megállapíthatjuk, hogy körinterjúnk alkalmával sok olyan neves színpadi szerzőnk művével nem találkoztunk, akiknek nevét már a színházak műsorterveiben is sajnálattal nélkülöztük.

MIT JÁTSZOTT

1941 őszén érkezett ide az utolsó amerikai színházi lap és azon túl a színházi szakember csak a Svájcban keresztül átesempészett lapszemelvények erősen cenzurázott útján értesülhetett arról, mi történik a külföldi színházakban, milyen darabokon dolgoznak az írók... de (kivéve néhány francia darabot) szó sem lehetett róla, hogy bármilyen kézirat Budapestre kerüljön.

Oroszország volt a leghermetikusabban elzárva, noha az 1936-ban rendezett Színházművészeti Kiállításon több magyar író és színházi szakember megfordult, de az aztán következett esztelenség korszaka mindent kirtott... és csak az azóta hazaérkezett emigráns íróktól és művészektől hallunk csodálatosan érdekes darabokról és színelőadásokról.

Amerika és Anglia színházainak műsora majdnem közös, azzal a különbséggel, hogy az Újvilág darabtermése (lévén az élet békésebb) gazdagabb és változatosabb. New York és London is bőven áldoztak a klasszikusok oltárán, ez különben világjelenség; Shakespeare, Molière, Calderon, Lope de Vega sűrűn váltakoztak a felújítások során, hol egy vagy művész alakítása volt az indítóok, hol egy rendező, vagy tervező álmolta, költötte újra az emberi szellem nagyjainak gyönyörű alkotásait, — de last but not least — nem egyszer a darabhiány döntött a műsor összeállításánál.

Igy, olvastunk Gielgud érdekes Hamlet-alakításáról, a filmről ismert Helene Hayes a Vizkeresztben aratott sikeréről, Paul Robeson, a nagyszerű néger színész Othellojáról, Jovet Tartuffejéről, a newyorki híres művészpár Lynn Fontane és Alfred Lunt befejezve Giraudoux: »Amphytrion 38.« c. darabjának sikersorozatát, a Macbethet tűzte műsorára. Piscator Studioja egy érdekes Lear király előadást produkált, míg a fiatalok Julius Caesart játszották frenetikus sikerrel, német uniformissal jelezve a diktátor elleni lázadás szimbólumát.

G. B. Shaw is már a klasszikusok sorába kerül. New Yorkban sokáig tapsoltak a nagyszerű Catherine Cornellnek és Raymond Masseynek »Az orvos dilemmája«-ban; Londonban a »Brassbound kapitány megtérése«-t

SIKERREL A KÜLFÖLD AZ ELMULT ESZTENDŐBEN?

újították fel és filmre vitték a nagy G. B.-nek sok művét, „Barbara ör-nagy”-gyal az élen... a szerző személyes felügyelete mellett!

Ibsen Nórájának felújítása több szempontból érdekes. Először is Thornton Wilder dolgozta át a darabot, New-Yorkban. Norát: Ruth Gordon. Helmer Dennis King, Rank doktort a mi Lukács Pálunk alakította, akora sikerrel, hogy utána egy német-ellenes háborús darab főszerepét bízták rá; „A rajnai őrsem” volt a darab címe, a kritikusok nagydíjat nyerte és Paul Lukas az első sorába érkezett a Broadway-n és ugyanezzel az alakításával a filmen az Award-akadémia jutalmával tüntették ki.

Az új termésből

kimagaslik Philip Barry: „A filadelphiai anyag” e. riporttörténete, melyet ugyan még harminckilencben mutattak be, de sikere áthúzódott a későbbi évekre. Titka valószínűleg Katherine Hepburn nagyszerű alakítása volt, akiről hónapokig cikkeztek az újságok.

Emlyn Williams: „Zöldül a vetés” e. darabjának egy welshi bányászfiú a főhőse, de a vezető női szerep se lehet rossz, ha Londonban (ahol bemutatták) a nagy Sybil Thorndike alakította, míg ugyanazt New-Yorkban Ethel Barrymore, a híres Barrymore színészdinasztia egyik kiválósága játszotta.

A nálunk ismertebb szerzők közül R. Besier (az „Ahol tilos a szerelem” című darabja Bajor Gizivel a főszerepben került színre a Nemzetiben) új darabot írt: Don címmel. Ugyan-csak Bajor Gizi szerzője: John van Druten (akinek „Mindig lesznek Júliák” című darabjára figyelt föl annak idején a pesti közönség) „Régi ismerősök” címmel írt új darabot.

Mielőtt az eredeti európai bemutatókat vennénk sorra, meg kell állnunk egy tavalyi zürichi ősbemutatónál; ugyanis Svájc hozta először az amerikai Thornton Wilder új darabját tavasszal, amelynek lefordíthatatlan címe: *The Skin of our Teeth...* (Zürichben „Wir sind noch einmal davongekommen” címmel ment.) Csak a bőrünket menthették meg... a vízözönből! ezt akarja kifejezni a cím. A mű (melynek ismertetésére még visszatérünk) szerzője a Bibliából vette a címidezetet. Az Ó-testamentum Jób könyvének XIX. fejezete 20. verséből vett szavak ugyanis így hangzanak: „Az én bőrömhöz mint a

húsomhoz úgy száradtak az én csontjaim és csak az én fogaim húsa maradt...” Különös modern misztérium a darab, főszereplője *Anthrobus*, az emberiség képviselője, aki családjával és a nagy irányító szellemek könyveivel, elsősorban a Bibliával, Noé bárkájára menekül a világhozzátrófa elől.

A gyenge vígjátéktermés között a félig svájci, félig francia Alfred Gehri írta meg a „Hatodik emelet” folytatását, de akik látták, azt mondják, nem olyan jól sikerült, mint az első rész, amely nálunk is nagyon tetszett. Talán a „Finom kis barátok” e. vígjátéka volt még maradandóbb értékű.

Strindberg „XII. Károly”-a nagyobb siker nélküli, érdekes bemutató volt és mindenki felfigyelt a Svédországban is bemutatott Steinbeck-darabra, mit nálunk is játszottak *Lement a hold* címmel.

Franciaország szaporra volt új darabokban... új írók is jelentek, de a régi nagyok szigorúan vigyáztak arra, hogy csak a kényszermegszállástűrő honfitársaikat szórakoztassák. műveljék, de semmiesetre se álljanak a gyűlölt ellenséges propaganda szolgálatába. Gyakran turnéztak Spanyolországban és így *Jouvet*-nak sikerült is társulatával Dél-Amerikába kijutnia... El kellett válnia imádott mesterétől, szerzőjétől, barátjától Giraudoux-tól, akinek haláláig, csak már egy művét mutatták be, a „Sodomá és Gomorá”-t, amely különös főtárgyalás a férfi és nő, a család kapcsolataról és amelyben a földreküldött angyal mondja ki az ítéletet... Két posthumus művét: „A bellaci Apolló”-t és „A chailleti örült asszony”-t még nem mutatták be!

Cocteau a „Komisz szülők” e. tragikomédiájával nagyobb sikert aratott, mint költői mesejátékával, a *Renaud és Armide*-el, hiába írta a kritika, hogy verseivel Racine nyomdokaiba lépett. Bourdet „Apa” e. színműve, melynek címszereplője nem is lép a színre, (mert halott) távolról sem érte el az „Esküvő” sikerét. A beérkezett nagyok közül Paul Claudel régebben írt középkori misztériumával, „A se-lyemcipő”-vel aratott óriási sikert. A mély költői szépségekkel gazdag darab rövid képeinek technikai megoldásával keltette fel a Claudel-lel szemben mindig tartózkodó párizsi nagyközönség érdeklődését. Sacha Guitry nagyon mulatságos vígjátéka: „Ne hallgassanak ide, Hölgyeim!” több százszor

ment és nagy sikere volt *Birabeau* detektívkomédiájának is, melynek kissé körülményesen lefordítható címe: *Nem minden olyan fekete...* (mint amilyennek látszik), melyben ez esetben nem rablásról van szó, hanem arról, hogy egy bajbajutott ember talál széfjében 50.000 dollárt és senki nem hajlandó dúsgazdag vendégei közül vállalni, hogy ő volt a jótékony, jószívű adakozó... A beérkezettek közül a komolyabb *Montherlant* utolsó művének, a „Halott királynő”-nél nagyobb sikere volt az ezt megelőző *Anhouil*-darabnak, a „*Senlisi rendezvous*”-nak. Az előbbi portugál történelmi miliőben boncol egy önmagával meghasonlott embert, az utóbbiban egy elzúllott fiatalember egy fiatal lány előtt addig hazudja magát olyannak, amilyen szeretne lenni, amíg ezt az álomvilágot be akarja mutatni szerelmének. Szüleinek szerepére öreg színészeket fogad fel, egy régi házat bérel ki a találkozóra... és amikor a képzelte világ találkozik az igazzal: az utóbbi összeomlik, hogy a szebbiknek adjon helyet! Ez a darab rövid tartalma.

Jean Anhouil az *Eurydikével* tűnt fel hirtelen, mint *Jonquille*, akinek költői vígjátékát, a *Treffligny-les-Bois*-t Harsányi Zsolt „Az Isten háta mögött” címmel fordította magyarra. Marcelle Maurette: *Marie Stuart*-ján kívül érdekesebb volt még *Clouzet* darabja, melynek különös címe: *Komédia három felvonásban*. Brilláns az ötlete *Tourpin és Fournier Júliusban történt* című vígjátékának: hogyan meséli el ugyanazt a történetet két ember, milyen különbözőképpen látja a történetben szereplő embereket, ezt látjuk az elbeszélők szemüvegén át és látjuk objektív valóságban. A szereplők ugyanezt a történetet háromféleképpen játsszák!

Végül ne feledkezzünk meg *F. Mauriac*-ról, kinek „*Akiket nem szeretnek*” e. darabját az idén tavasszal mutatták be szép sikerrel.

Igyekeztünk ebben a kis beszámolóban az elmúlt szomorú négy év értékeiből színpadi irodalmát nagy vonásokban vázolni, reméljük, hogy a darabhiányról panaszkodó fővárosi színigazgatók megismertetnek majd bennünket ezek közül az értékebbekkel, addig is, míg a magyar szerzők meg nem szólalnak, magukhoz térve a szörnyű világhozzátrófa lélekrendítő hallgatásából. (h. t.)

GERENDA

GÁDOR BÉLA POLITIKAI SZATÍRÁJA

Szereplők: 1. 2. 3. Lakó, Nagysága, Ház-
mester, Házmegebizott, 1. 2. munkás.

Szín: Pesti bérház lépcsőháza. A szín
közepén egy gerenda fekszik.

1. lakó (fütyörészve jön, megbottlik a
gerendában, elesik): Az iskoláját neki!
Hát ez mi? (Beltápáskodik. Lépteket
hall, félrehúzódik és kárörömmel lesi,
hoggy...)

2. lakó (bejön és ugyancsak elbottlik a
gerendában): Hát ez mégis csak disznó-
ság! Hogy kerül ez ide? Egy gerenda!
Gerenda! A lépcsőház közepén. (Meg-
látja 1. lakót.) Mondja uram, mit szól
maga ehhez? Mégis csak abszurdum!
Szép kis demokrácia! Az ember ki-
törheti a nyakát!

1. lakó: Nagyon igaza van, uram! Én
is éppen azon gondolkodom, hogy el
kellene távolítani innen ezt a geren-
dát...

2. lakó: Úgy van! mégpedig azonnal,
mielőtt a ház összes lakói keresztül-
esnek. Házmaster. Házmaster...

Házmaster (élbcsoszog): Mi az már megint?

2. lakó: Jöjjön csak ide, Alföldi úr!
Ide nézzen! Hát látott már ilyet?

Házmaster: Többször is. Gerenda. Mit
kell ezen nézni?

1. lakó: De ez a gerenda a lépcsőházban
van, ember! Ez egy életveszélyes do-
log. Azonnal el kell innen távolítani...

Házmaster: Nekem ehhez, kérem, semmi
közöm... Én itt már nem vagyok
senki... Tessék szólni a házmegebi-
zottnak...

3. lakó (jön): Jesszusom! Mi ez? Egy
gerenda. Csak nem kezdődik újra az
ostrom? Még szerencse, hogy van egy
kis babom...

1. lakó: Nyugalom, hölgyeim és uraim...
azzal nem megyünk semmire, ha sápt-
tozunk.

Nagysága: Uraságod talán rám céloz?
Én sáptítottam? Könnyű szegény nőt
sértegetni, akinek a férje messze idegen-
ben jár! (Könnyezik.)

1. lakó: Ugyan, asszonyom! Az ön férje
nem jár, hanem ül és nem messze,
hanem közel, itt az Andrassy-út 60-ban.
Ezt mindenki tudja...

Nagysága (viszt): Rágalom! Aljas rága-
lom!...

Házmegebizott (jön): Csendet kérek. Ház-
felügyelő, mi van itt?

Házmaster: Az urak azt mondják, hogy
én cipeljem el ezt a gerendát. Dehát
kérem, hogy jövök én ahhoz?

2. lakó: Mi nem mondtuk, hogy maga
vigye el, Alföldi úr... Intézkedjen
a háziúr.

Házmaster: A háziúr? Szegény háziúr...
Kétezer pengőt kap havonta, abból él
egész családjával... Hát van lelkük
az uraknak a szegény háziurat bántani?

3. lakó: Halljuk a házmegebizott urat...
Mind: Halljuk, halljuk...

Házmegebizott (szónokol): Elvtársak! A
népi demokrácia alapja az összefogás...
Egységben az erő! Fogjunk tehát
össze és egyesült erővel lássunk a
gerenda eltávolításához. Éljen a de-
mokratikus Magyarország! El a geren-
dával!

Mind: El a gerendával!
Nagysága: Úgy van! A demokratikus
gondolkodású nők nevében csatlako-
zom a mozgalomhoz. Mi nők hosszú
ideig éltünk a férfiak elnyomatása alatt.
De hajlandók vagyunk kéz a kéz
csajítani, hajlandók vagyunk kéz a
kézben együtt dolgozni velük, sőt
minden jó szándékú férfit keblünkre
ölelünk... Éljen a nemek demokratikus
egyesítése! El a gerendával!

Mind: El a gerendával!
2. lakó: Figyelmeztetem az urakat, hogy
az idő sürget. Tettekre van szükség.
Én nem vagyok a szavak embere.
Cselekednünk kell. Még pedig azonnal.
Indítványozom, hogy haladéktalanul
válasszunk egy gerendaeltávolító bi-
zottságot...

Házmegebizott: Nagyon helyes. És ki
legyen a bizottság elnöke?

2. lakó: Természetesen Ön, házmegebi-
zott úr!

Mind: Éljen az elnök, éljen... (Ház-
felügyelő csengőt ad át az elnöknek.)

Házmegebizott (rázza a csengőt): Köszönöm
a megtiszteltetést. Minden erőmmel
azon leszek, hogy kiérdemeljem a be-
lém helyezett bizalmat. Azt hiszem,
helyesen járok el, ha alelnökül jelölöm
magam mellé a tisztelt előttem szó-
lót... (2. lakóra mutat.)

2. lakó: Köszönöm elnök úr bizalmát.
Igyekeznék fogok mindenkor az Ön
intencióinak megfelelően ellátni mun-
kámát. Bocsánat, azt hiszem, én vagyok
az idősebb, szervusz, elnök úr, kérlek...

Házmegebizott: Szervusz, alelnök úr, kér-
lek... de, hogy a vezetőség teljes
legyen. (1. lakóra mutat.) Kuczera urat
jelölöm a szervezés élére. (3. lakóra
mutat.) Ön fog a sajtóüggyekkel foglal-
kozni és nagyságos asszony vezeti a
kultúresportot.

Házfelügyelő: És én?
Házmegebizott: Ön lesz a könyvtáros.
Most pedig, hogy a nehezen túl va-
gyunk, ülünk le egy kicsit pihenni és
közben beszéljük meg a legsürgösebb

teendőket. (Mind leülnek a gerendára.)
jó lenne gondoskodni arról, hogy senki
se zavarjon bennünket...

Házfelügyelő (kiakaszt egy táblát: vértel-
kezet van!).

2. lakó: Helyesnek tartanám, ha mind-
ennekelőtt felirattal fordulnánk az újjá-
építési kormánybiztoshoz, az újjáépítési
miniszterhez és iparügyi miniszterhez...

3. lakó: És az elhagyott javak kormány-
biztosához...

1. lakó: Nagyon helyes! De a propagan-
dáról sem szabad megfeledkezni. Plaká-
tot nyomatunk a következő szöveggel:
Azt akarod, hogy végre rend legyen?
Azt akarod, hogy ne ess hasra a
lépcsőházban? Akkor csatlakozz a ge-
rendaeltávolító bizottsághoz.

Nagysága: Nagyon fontosnak tartom
egy kifejező, tetszetős jelvény készitét-
sét. Mondjuk, finom ovális keretben...
zöld mezőben... egy keresztben fekvő
gerenda...

1. lakó: Miért pont zöld, asszonyom?
Úgy kedveli a zöld színt?

Nagysága: Már megint kezdi?
Házmegebizott (csengtet): Csendet kérek...
Véleményem szerint nem elég, ha a
propaganda csak a fővárosra szorit-
kozik. Ki fogunk menni vidékre. Ki-
visszük az eszmét a falvakba és élelmi-
szert hozunk érte cserébe...

2. lakó: Milyen bölcs elnökünk van!
Igazán abszurdum, hogy még nem
nevezték ki államtitkárnak...

3. lakó: Ami a sajtóüggyeket illeti, azt
hiszem, az lenne a leghelyesebb, ha saját
lapot indítanánk...

1. lakó: És kérjünk színháznyitási enge-
délyt...

Nagysága (felsikolt): Szent Isten!
Mind: Mi az? Mi baj?
Nagysága: Még nincs szavalókórusunk!
Majdnem megelégedtünk róla. Azon-
nal meg kell alakítanunk... (Felugrik.)
Szabad, Uram! Tessék így. (A szín
elején csoportba állítja őket.)

3. lakó: De milyen verset szavaljunk?
Nagysága: Valami egész rövid, de hatá-
sos verset... egy pillanat... (Gon-
dolkodik.) Megvan!
Munkára fel, munkára hát.
Ez legyen az elved,
Míg kilóg a nyelved.
Dolgozz, dolgozz, dolgozz, dolgozz!
Munkára fel, munkára hát,
A rézangyalát!

Mind: Nagyszerű... Költői... pompás!...
Nagysága: Kezdhessük... (Dirigál, kórus
üvöltve szaval. Közben háttal megjelenik
két munkás, vállára veszi a gerendát.)

2. lakó: Halló! Megálljunk! Mit csinál-
nak maguk?

1. munkás: Hallottuk, hogy a gerenda
itt útban van, hát elvisszük, hogy ne
legyen útban...

1. lakó: Hallatlan! Azt hiszik, hogy ezt
csak úgy lehet? Illetéktelenül! A bi-
zottság engedélye nélkül? Csak úgy
ukmuk fuk elviszik a gerendákat?
(A két munkás közben kiment a gerendával.)

2. lakó: Elvitték! Most mi lesz?
Házmegebizott: Nincs semmi baj! Szer-
zünk egy másik gerendát.

(Függöny.)

Ruhatervezést, kosztümförténelmet,
redőzetrájt, figurarajzolás tanít
Z. VÁGÓ ZSÓFIA
Budapest, IV., Szép-utca 5. Jelentkezés 11-1

— Maga csak tudja, Intim Pista, mitől sugárzik úgy az arca?

— Hogyne tudnám, igazolom alássan. Minden okom megvan rá. Először is: valóságos belső munkatársa lettem egy lapnak.

— Ne beszéljen. Nem mondaná meg, melyiknek?

— De nem ám. A multkor is összefecsegett rólam mindenfélét. Maga nagyon pletykás ember. Igazán példát vehetne rólam.

— Akkoriban nagyon elkeseredett hangulatban volt...

— Hol van az már! Vegye tudomásul, hogy kezd nekem a demokrácia tetszeni. Borulátásom oszlóban van. Egyébként beléptem az egyik demokratikus pártba.

— Gratulálok. Melyikbe, ha szabad kérdenem?

— Nem szabad. Találja ki! Hármát mondhat.

— Kommunista?

— Nem.

— Szociáldemokrata?

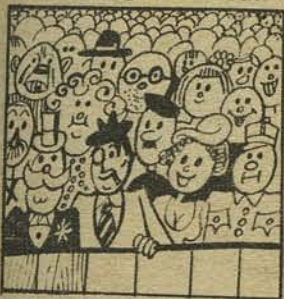
— Nem.

— Parasztpárt?

— Nem. És most ne is tárlgasson, unintelligens ember. Szóval intenzív irodalmi és politikai tevékenységet fejtek ki. Szabad időmben pedig nyitok egy bukméker-irodát.

— Gondolja, hogy lesznek lóversenyek?

— Naiv ember! Hát nem olvas újságokat? Vegye tudomásul, hogy ahol van es-

presso, ott van lóverseny is. Csak nem Király-díjnak hívják, hanem Demokrata-díjnak. Képzelve el, milyen jól hangzik majd: A legutóbbi futtatásokon »Igazolt« nyerte a demokrácia nagydíját, lo-rapolta...

— Hát, fantázia mindig volt magában, Intim Pista...

— Ne higgye. Az a gyorsaság, amellyel szímgazgatónk

rátaláltak az egyedül járható művészi útra, még az én legmerészebb elképzeléseimet is felülmúlta. Legyünk őszinték! Mertünk volna arra gondolni, mikor kimásztunk a romok alól, hogy itt hat hónap múlva a »Csodabárc«-t fogják játszani?

— Hát bizony, nem igen...

— Na látja! És van irodalom és van varieté, az ember szinte meg se tudja különböztetni őket, és van Maya... szóval tagadhatatlan, hogy konszolidálódnak a dolgok. Istenem, hogy a tőzsde előtt naponta összefognak néhány száz embert... minden ifjú demokráciában előfordulnak atrocitások, túlkapások. Rendőrségünk még fiatal...

— Maga valóságos politikus lett, Intim Pista...

— Ne higgye. En csak egy józan demokrata vagyok. Tudom, hogy máról holnapra nem lehel megváltoztatni a világot. Legjobb az arany középut... erről jut eszembe: nem tudja, hogy áll most a Napoleon?

— Fogalmam sincs róla.

— Kár. Most néhány napig nem jártam a tőzsde környékén...

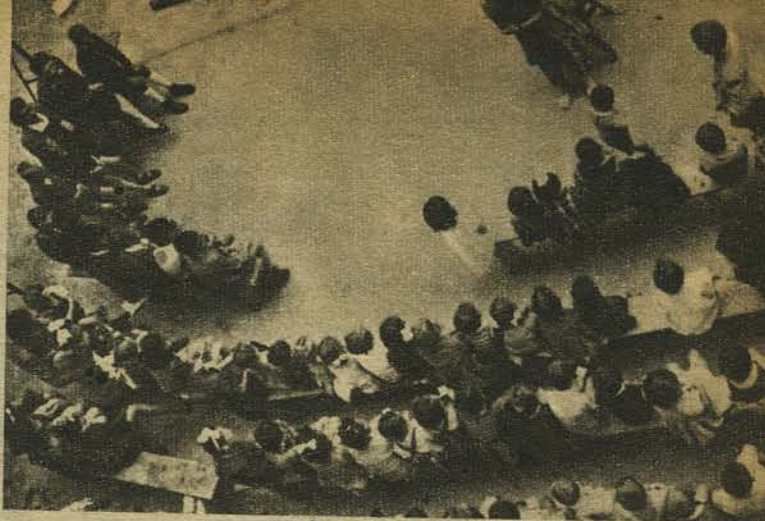
— Mi van a csinos tanítványóval? Tudja, az a kis szöke, akivel a multkor láttam... Az új Bergner?

— Ja? Eladtam... Akarom mondani, szerződötték. Most már csak koncesszió kérdése az egész. Sajnos, kicsit nehezen mennek a dolgok. Hetekig eltart, míg egy komoly hőriparos színháznyitási engedélyt kap.

— Mit szól a közelgő választásokhoz?

— Lehet, hogy fellepek képviselőnek színháznyitási programmal. Kezüket csókolom, akarom mondani, szabadság, illetőleg jó napot!

Darvas Szilárd

A nézőtér

Uj műfaj: a tömbelőadás!

Március elején egy visegrádi utcai ház udvarán tartották meg az első budapesti tömbelőadást. Az udvaron kis pódiumot ácsoltak, a légópudókat sorbaállították a mosókonyha és a kapu bejárata között, a tömb lakói szavaltak, énekeltek, táncoltak, a közönség jól érezte magát és így született meg a siker.

A szomszédos tömb megbízott másnap elment a Nemzeti Segélyhez és felajánlotta a náluk rendezendő tömbelőadás jövődelmét. Egyben kérte a Nemzeti Segély támogatását, mert neves színészeket is fel akart léptetni a ház udvarán.

Két héttel később a színes szalagokkal és lampionokkal díszített udvaron olyan előadás zajlott le, amelyet minden kabaré megirigyelhetett volna. Honthy Hanna, Nagykovácsi Ilona, Somlay Artúr, Ráday Imre, Fekete Pál, Rodolfo bűvész és sokan mások léptek fel. A műsor egyesítette magában a könnyű és a nehezebb műfajt. Az előadást kiegészítette a tömb lakóinak műkedvelő szereplése.

Azóta száz és száz tömbelőadást tartottak Budapesten. A siker hatása alatt egyes tömbök kitűnő színészgárdát neveltek. Ezek a kis együttesek politikai persziflázásokat, a reakciót gúnyoló tréfákat is előadnak. Egyre jobban mutatkozik a házak udvarán tartott előadásokon a közönség nevelésének igényes célja.

Legutóbb az egyik előadásban Czobor Zsófia megérdemelt szép sikerrel énekelte Bartók és Ko-

dály műveit. Egy másik tömbelőadásban Rátkai Márton, Senyeyi Verát, Apor Noémit és Feleki Kamillt ünnepelte a közönség.

Gyermekelőadásokat is tartanak a tömbök. A közönség apró tagjai Petőfit, Adyt hallgatják de ügyesen adagolva, mert közben bohócok, bűvészek és gyermekszínészek is szerepelnek.

A közönség

Jelenet a »Vágyak a viharban« c. filmből

ÚJ AMERIKAI FILMEK

Charlie Chaplin újra megnövesztette bajuszát — Hitler bukása után! Chaplin ugyanis néhány évvel ezelőtt levágatta híres bajuszát, mondván, hogy azt a német diktátor elorozta tőle és nem óhajt még bajuszban sem egyezni a világ zsarnokával. A híres Chaplin-bajuszt az idei szezomban két filmben is láthatjuk: az »Aranyláz« hangosfilm változatában és az oly régóta várt »Diktátor«-ban.

Chaplin legutolsó felesége — azóta csak »menyasszonyai« vannak — Paulette Goddard volt, akiből Charlie, akárcsak előző feleségeiből, filmsztárt csinált. Míg azonban a régebbi feleségek csak addig voltak népszerű színésznők, amíg el nem váltak Chaplintól, Goddard a válás után is hű maradt a filmhez és ma már egyike a legnépszerűbb sztároknak. Egyelőre három filmje van Pesten.

*

Claudette Colbert legújabb háborús filmje, az »Arise Love«, amit »Vágyak a viharban« címmel (még most se tudnak kevésbé szirupos magyar címeket találni!) játszanak majd Pesten. Colbert szenzációéhes amerikai újságíró, Ray Milland önkéntes amerikai pilóta a spanyol köztársaságiak oldalán. Francóék elfogják, halálra ítélik és Colbert menti meg a fiút azzal, hogy feleségének vallja magát. Mondanunk sem kell, hogy végül csakugyan felesége lesz. A film Franco táborában kezdődik és 1940-ben Compiègneben végződik, a francia összeomlással.

*

Jean Gabin a munkások színésze, érthető, hogy ő is elmenekült Hitler elől. Amerikában keresett menedéket, ahol a Fox nagy amerikai sztárt csinált belőle. Az amerikaiak ügyes érzékkel nem akarták Gabint hollywoodiasra átformálni, hanem meghagyták őt úgy, ahogy a francia filmekben láttuk. A »Moontide«-ban kikötőmunkást játszik. A francia témájú

Paulette Goddard

Alsó kép: Jean Gabin és Ida Lupino a »Szeretem kikötője« c. film főszereplői

és fényképezésű filmet francia rendező, Jean Renoir rendezte. Az öngyilkosjelölt nőt, akit Gabin ment meg, Ida Lupino játssza.

*

Fred Astaire—Ginger Rogers vagy Jeanette Mc. Donald—Nelson Eddy, sőt Myrna Loy—William Powell népszerűségét is túlszárnyalja a Metro új sztárkettőse: az »Isten vele tanár úr«-ból ismert Greer Garson és Walter Pidgeon, akinek szintén játszották már néhány filmjét Pesten. A »Mrs. Minniver«-ben aratták első döntő sikerüket. Greer Garson annyira közkedvelt lett Amerikában, hogy ő kapta meg Mme. Curie szerepét, amit pedig eredetileg Garbónak szántak! Partnere ebben a filmben is Walter Pidgeon.

*

Annakidején betiltották a Warner „606 kísérlet“ c. filmjét. Elvégre zsidó tudósról vagy rosszat, vagy semmit! — így vélekedett az akkori cenzúra. Márpedig Paul Ehrlichről a Salvarsan feltalálójáról őszinte film nem mondhat rosszat! Most már azonban más világot élünk és a filmet a pesti közönség is látni fogja. Warnerék a nagy karakteralakításokat általában Paul Munira szokták bizni, (Pasteur, Zola, Juarez) Ehrlich szerepét azonban a gengszterfilmek hősére: Edward G. Robinsonra bízták, aki megmutatja, hogy nem rosszabb színész Muninál!

*

A jazz-zenének sok híve van nálunk, a korecsolásnak még több, a szép nőket pedig kivétel nélkül mindenki szereti! Ennek alapján a Fox »San Valley Serenade«-je (»Téli szerenád« lesz a magyar címe) sikerre számíthat, mert jó jazz van benne, nagy jégrevü és a gyönyörű Sonja Henie a sztár! Ettől függetlenül a film lehet gyenge, de ilyen tényezők mellett — feltétlen közönségsiker!

Barabás Tamás

BALÁZS BÉLA:
A VILÁGTÖRTÉNELEM SZIVE

LENIN 1918

A »*Lenin 1918*« egyike a legnagyobb alkotásoknak, melyeket a filmművészet létrehozott. Ezt állítom, mint a film történésze és teoretikusa, teljes felelősséggel.

Ennek a filmnek nagysága nemcsak művészi tökéletességéből származik. *Michael Romm* filmjének minden métere mestermű. Remeke a rendezésnek, játéknak, fotografiának, montáznak. A világ legnagyobb színészei játszóak: *Sesukin, Cserkaszov, Wanin*... Am sok tökéletes művészi alkotás van, mely mégsem az, amit »*naggy*«-nak nevezünk. Esztétikai gyönyörűséget okoz, de nem rendít meg, nem hevít a lelkesedés extázisáig, nem kondítja meg bennünk azt a végső komolyságot, mely megállít, hogy elgondolkodva körülnézzünk életünkben. Ehhez nem elég a forma művészi tökéletessége. Ez már nemcsak azon múlik, *hogyan* mutat meg valamit a művész, hanem azon is, *hogyan mit*. Naggyá az tesz egy műalkotást, ha témája az emberiség sorsa. Bármennyire közvetve, bármennyire halk kihatásában, vagy suhanó visszfényében, de az emberi nem történetének dokumentuma. A szeizmográf tüje alig észrevehetően rezzen meg, de mégis távoli földrengést jelez: Planétánk egy eseményét.

Egy ember intim történetét. És egyúttal: ennek a planétának egyik legnagyobb eseményét. Egy ember egyéniségét eleveníti meg, pszichológiáját, mindennapos foglalkozását, kis mozdulatait, modorát, furcsaságait. És egyben az emberi nem történetének egyik nagy dokumentumát.

Mert az a kis tömzsi ember, akinek heves egyéniségét, lobbanó temperamentumát, jovialis modorát, különös gesztusait ez a film olyan kísérteties elevenséggel mutatja meg, az az újkor legnagyobb embere volt. Azt az embert Leninnek hívták.

És azokon az ünnepélyesség és stilizálás nélkül ábrázolt dolgos hétköznapiakon a világ legnagyobb birodalmának és az egész újkori emberiségnek sorsa dőlt el. Mert ennek a filmnek címe és témája Lenin ezerkilencszáztizennyolcban és az orosz szocialista forradalom legválságosabb, legdrámaibb, legizgatóbb, legheroikusabb napjait ábrázolja.

De nemcsak Lenin nagy szíve dobogását látjuk ebben a filmben. Egész környezetének atmoszférája szinte forró a szeretetnek, rajongásnak és gyöngédségnek megnyilatkozásaitól.

Nem láttam még művészi alkotásban az aggódo, féltő szeretetnek, gyöngédségnek annyi finom gesztusát, mimikáját, tekintetét, mint ebben a filmben, mely egy nép aggodalmát ábrázolja imádtat vezéréért.

Ime ilyen emberek vívták ki az első nagy szocialista forradalmat. Akik így tudtak szeretni és csak ilyen emberek vihették győzelemre. Mert nem a gyűlölet, hanem a szeretet a legnagyobb forradalmi erő. És csak az a gyűlölet sujt ellenállhatatlanul, mely az ilyen szeretetnek viszája, mely azért tudja úgy gyűlölni a gonoszt, mert annyira szereti a jót.

UJ SZÁNTÁS

A Szovjetunió történetének egyik legjelentősebb eseményét, a föld kollektív megművelését mutatja be az »Új szántás« című, nagyszabású új orosz film, amelynek forgatókönyvét M. Solochov, a »Csendes Don« kiváló szerzője írta. A mezőgazdaság kollektivizálása minden nehézségen át dia-

dalmaskodott Oroszországban és a film is egyéni intrikákkal, személyes drá mákkal a háttérben pergeti le ennek a nagyjelentőségű szociálpolitikai változásnak a történetét.

A film főszereplői: W. Dorofejew, B. Dobronrarow, M. Bolduman és L. Kalyhushnaya.

EGY FRAKK TÖRTÉNETE

A FORUM FILMSZÍNHÁZ BEMUTATÓJA

Molnár Ferenczel élén, tizenöt tagból álló nemzetközi íróársaság írta az »Egy frakk története« című új amerikai film szövegvé. Az »Egy frakk története« nem is egy film, hanem öt film, öt kis kamardarab ízléses, nagystílusú és főképp filmszerű keretbe foglalása. Julien Duvivier-nek, a kitűnő francia rendezőnek stílusérzékét dicséri a film. Van benne izgalmas, drámai feszültségű bűvészkomédia, szellemes, vidám vígjátékoska, mély, lélekrajzra épített emberi dráma és költői szándékú mese-poézis is. Minden darabnak más a stílusa, más az atmoszférája. A darabban a legizgalmasabb épp ennek az atmoszféraváltásnak játéka. Nemesak öt emberi komédiát mutat be a film, hanem az egyes emberi komédiák mögött rámutat valami közös, jelképi erejű lírai magra, az emberi játéknak, az emberi életnek játékon kívüli és emberen felül álló véletlen titokzatosságára. Ez az öt külön részből álló darabnak közös tartalma és igazi lírája. S nem az a giccses hajlító, álpoézis, melybe az utolsó kis darab téved s mit a gyönyörű negro-spirituálé betét se tud megmenteni, pedig azt Paul Robeson is énekl... Az egyébként pompás filmben nem kisebb szerepek játszanak, mint Ch. Boyer, Th. Mitchell, Edw. G. Robinson, Ch. Laughton és Victor Francen.

(sz.)

FANTOMOK HÁZA

AMERIKAI GRAND GUIGNOL
A VÁROSI SZÍNHÁZBAN

Felfokozott várakozással mentünk el a Városi Színházba, hogy az elmúlt idők háborús borzalmait után újból azt a szelidebb borzongást érezzük, amelyet a drakulák és operaházi fantomok viselt esinyjei váltanak ki a rejtélyek iránt fogékony emberi lélekből. Várakozásunkban csalódtunk, inkább afféle kommerz-vígjátékot kaptunk, kilométeres dialógokkal tarkítva. Képen és párbeszédben a film a félpengős regények kissé avittas humorát adja, borzalomban pedig teljesen adós marad; a kaszirozott rémök és a minden logikát nélkülöző cselekmény inkább bosszantók, mint izgalmasak. A film írója egy kis alapötletért késéggel elment a szomszédba, a szellemeket fumigáló főhős; ezáltal Wilde Oszkár jó öreg cantorvilleg kíséretéből dolgozta át. Paulette Goddard és Bob Hope játszó a főszerepeket, a nagy betűkkel hirdetteit Lukács Pál csak egyike a filmben bőven nyüzsgő epizodistáknak, figurája kurtá szerepétől függetlenül is jelentéktelen.

A mozi közönsége külön bekezdést érdemel, valami lévesen értelmezett demokrácia folytán imponáló feszültséggel telt, túl magát a legtöbbször értelmezett közönségi illelen. Meglehetően hangos kritikai módszere minimálisan csökkentette a film ügyis. Szükszabott élvezhetőségét. Talán ez volt az egész műsorban az egyetlen grandguignol-szerű.

— vas

jazz

Nagy megtiszteltetés érte a jazzzene művészeit éppen a mi Bartók Bélánk részéről, aki új klarinét-zongora szonátáját Amerika, sőt a világ legjobb jazz-klarinetosának: Benny Goodman-nek ajánlotta és New Yorkban vele is mutatta be. Bartók egy hegedű-klarinét-zongorára írt szerzeményét Szigeti Józseffel és Benny Goodman-nel adta elő ugyancsak New Yorkban.

A honi közönség széles rétege még ma sem különös, újfajta művészetet, hanem mindössze az új táncokhoz illő, elengedhetetlen aláfestő eszközt lát a jazzben. És a muzsika hivatalos körei sem akarják észrevenni, hogy az új idők új zenéje legalább annyira művészet, mint, mondjuk, az újkor képzőművészetének különféle »izmusa«-i.

Paul Robeson, vagy Marian Anderson Bach és Mozart mellé vették fel műsorukba a néger spirituálékat s ezzel új világot nyitottak meg az európai komoly hangversenyelátogató közönség számára. Ez kezdetben exotikum volt csak. Ma azonban tudjuk már, hogy az ezekből kifejlődött jazz nemcsak új hangszereket hozott felszínre, hanem a klasszikus hangversenyzene modernjeivel párhuzamosan forradalmasította a hangszerelés technikáját is.

És itt van jazzirodalmunk első és talán legfontosabb hiánya! Mert igenis vannak invenciózus zeneszerzőink, akik néha »rátáptantanak« az igazi jazzmelódiára. Persze itt nem divatos operettszerzőink legtöbbszörre gondolok, akiknek foxtrottaikra nyugodtan lehetne akár onestepet is táncolni, vagy éppenséggel a zenész jóindulatától függ, hogy ne csárdásnak játssza azokat, vagy aki »exotikus« akar — és tud is lenni, de az oly mesz-sze van az igazi jazz exotikumától, mint amennyire — mondjuk — Puccini »Pillangókisasszony«-a a valódi japán muzsikától: szép, de — »nem az igazi«.

Mondom, volnának igazi jazzkomponistáink is, de elgondolásaikat naggyobbrészt nem tudják jazzszerűen meghangszerelni. Az amerikai szerzők jórésze is társul vesz maga mellé hangszerelőt, de nálunk az ilyen alkalmi együttműködés vajudása, éppen a hangszerelő hibájából, többnyire (hogy a hasonlatot befejezzem) zenei »gerget« szül.

Igy aztán kompozícióik nem alkalmasak ennek az új zenének talán a legjellemzőbb, legkifejezőbb előadómódorára: az ú. n. »hottolás«-ra sem. (A »hota« szó jelentése itt nem annyira

»forró«, »tüzes«, mint inkább: »bujás«).

Mert mi a »hota« — a jazzvariáció — lényege? Miben különbözik ez a klasszikus értelemben vett variációtól? Elsősorban: eltér a melódiától! Ezt már nem a dallam kíséri, hanem csak az akkordjai és — persze — a ritmusa. De ezeket az akkordokat nemcsak egyszerűen szétszedi, részreire bontja, hanem — talán így fejezhetném ki: »balája nyúl« az akkordok egyes hangjainak s a legjellemzőbb hangokat csak félhangnyira közelíti meg. Ez a »hota«-variáció sokszor teljesen egyéni. Az amerikai melódiáknak sem mindegyiket alkalmas a hottolásra. De amelyiket be tudta így fogadni a muzsikus, — ahányszor játssza a »hota«-ját, mindig másként fog az hangzani. Hangról hangra egyezően nem tudná ugyanúgy kétszer előadni a maga variációját. Sőt: még ha le is írná magának, akkor is kényszerülne — pillanatnyi megérzésének hatása alatt — változtatni rajta.

Vagy itt van pld. az ú. n. »break« (magyarul: »törés«): a más hangnembe kerülő új zenei mondathoz való, egyvagy kétütemű átvezetés, mely hazai szerzőinknél többnyire — a régi módszerek szerint — mindössze néhány hang. Az igazi jazz itt is sokszor az előadó egyéni fantáziájára bízta a megoldást. Vagy, ha elő is írja: a »hota«-hoz hasonló bujaságú melódiafoszlány lesz ez az átmenet. Mint egy erős érzéki kitörés: a primitív tempomi táncot jérő test egy rángása...

Fölvetődhet a kérdés: hasznára volna-e a magyar jazz-zene tökéletesbedése az egyetemes magyar kultúrának? Erre csak igen-nel válaszolhatunk. Mert hiszen pld. Rippl-Rónai impresszionizmusa is idegen talajban sarjadt művészi meglátást tett örökéletűvé a magyar művészettörténet számára. Ha tehát ennek az új művészetnek is elsajátítanak a technikáját magyar mesterek, nem növelnék ezzel a magyar kultúra hírnevét!

Bartók és Kodály a magyar népi lélek legmélyéből feltárt melódiakincseket a klasszikus hangszerelés szabályainak új felfogása segítségével a zenei világrodalom legnagyobb értékei közé emelte. Nem nyúlhatnának hát az új technikai tudás birtokában az igazi jazz-zene új magyar szerzői is magyar népi melódialapoz, úgy azonban, hogy ne »csárdás-foxtrotta« legyen belőle!

Az az érzésem, hogy ez — bármily paradoxul hangozzék is — nem lenne »fából vaskarikas«.

Reményi Gy. István

KIT-KAT

Café Dancing Varleté

Király-utca 65

Szeptember 1-től minden este

Mimi Blanche

és a világhírű artistaműsor FILU'S attrakciós zenekara

Két sóhaj

Masamódlány a moziban:
Istenem, ha én ilyen szép lehetnék!

A művésznő otthon:
Istenem, ha én ilyen szép lehetnék!
(Markos Erzsébet rajza)

SZEGEDI SZÍNHÁZ

Beszámoló Szeged színházi és kulturális életéről

Október elején, néhány nappal Szeged felszabadulása után, Valentiny Ágoston dr. akkori polgármester megkérte Baranyi János dr. zenetanárt, az ismert zongoraművészt, hogy vegye kezébe a szegedi színház vezetését. És tizenkét nappal a felszabadító Vörös Hadsereg bevonulása után már előadást tartottak Szegeden. A bori halálbányából szerencsésen visszaérkezett színészek és néhány lelkes művész, közöttük *Bondy Endre* karmester, *Herczeg Vilmos*, *Káldor Jenő*, a kiváló táncoskómikus és *Sugár Mihály* lelkesen, fáradhatatlanul végezték el ezt a pionírmunkát, amely nélkül a színház gyors feltámadása eredménytelen lett volna.

Az első műsoros délutánok után következett *Pataky Kálmán*, *Beregi Oszkár*, *Patakyne Beregi Lea* és *Lehotay Árpád* vendégszereplése.

Nagy és megérdemelt sikert aratott a kis társulat. *Pálffyne Radnóthy Éva*, a színház népszerű primadonnája bármelyik fővárosi színházban is megállná a helyet. *Petur Ilka*, *Benkő Mihály*, *Nagy Csilla*, *Sugár László* és *Jenő* is jó színészek.

Most *Lehotay Árpád* veszi át a színház igazgatását. Ennek a kiváló színésznek már könnyebb dolga lesz, mint a Baranyi-Herczeg-Káldor irányítása alatt álló konzorciumnak volt. Az új évadban 20 millió pengő állami és 4 millió pengő városi segílyt kap a színház, a Nemzeti Színház rangjára emelik és *Lehotay* mellett *Fricsay Ferenc* hozzáértése biztosítja a zenei rész színvonalas irányítását.

Dénes Ló, Szeged újonnan vá-

laszott népszerű polgármestere így beszélt a színház jövőjéről:

— A mi színházunkat is a pesti Vígszínház építői, *Fellner* és *Helmer* alkották. Ugyanolyan szép az épület és ugyanolyan remek az akusztikája, mint a Vígszínházé. Az a célunk, hogy jót jól adjunk. A zenciskolát is konzervatóriummal szervezzük át. Meg kell emlékeznem *Chajtovics* és *Kartyenov* alezredekéről is, Szeged orosz katonai parancsnokáról és helyetteséről, akik színházunk lelkes támogatói és látogatói. És meg kell köszönni az orosz együttes pazar előadását is. Ugyanolyan nagy sikerük volt, mint Budapesten, az Operaházban.

A kultúrára szomjazó szegediek nemcsak a színházat látogatják, hanem irodalmi és művészeti előadások nézőtereit is megtöltik. Így például szomjas érdeklődéssel hallgatták *Balázs Béla* magasszínvonalú előadását, pedig az előadó nem könnyű témát választott. *Beethovenről*, az irodalomról, az önénevelésről és az orosz művészetéről beszélt. Meg arról, hogy mi az értelmiség és mi a szocializmus? Az előadás délután félhatkor kezdődött és este tíz órakor kórusban kérte a közönség *Balázs Bélát*, hogy ne hagyja abba a lebilincselő előadást...

P. L.

Z. V. ZS.

AMERIKA DIVATJA

Hát igen... béke van. Ha nem tudnám másból, megtudnám abból, hogy kezembe került az első amerikai divatlap. 1945 június. Nyomása, papírja gyönyörű, fényképe, rajzai, minden olyan, mint az utolsó, melyet lapozgattam. De amit mutat, az nem. A konzervgyárak csodálatos színes fényképei ingerlően mutatják a sonkákat, salátákat és szívfaidit csokoládé- és puncs-tortákat. Gyorsan tovább lapozok és inkább azokban a salátákban gyönyörködök, melyeket a nők mint fejdísz (mondd kalap) viselnek. Van egy kis igen egyszerű petrezselymes fejdísz, a la Boticelli elhelyezve. Általában az „új” csak a fejek körül van. A frizura a homloknál egész sima és sodrott csomóban, vagy a fejtetőn, vagy hátul a koponyán helyezkedik el a haj hossza. Nyilvánvaló, hogy a kínai szimpátia ihlette ezt a frizurát. Hát még ha szemügyre vesszük a fül mögötti kis virágokat. A ruhák egyébként olyan egyszerűek, hogy nem is lehet leírni őket. A szoknyák valamivel hosszabbak és lényegesen szűkebbek, mint minálunk, a kabátok rövidke és mint az orosz zubonyok hullámzóan adják ki a bőséget. Az ujjak japánba szabottak. Táskáik, gyöngyösrök, a csuklón egy virág, netz-kesztyű masnival. Netz-táska bőrfogóval és alsó résszel, ezek az apróságok azok, amik a divat lényegét adják.

Z. Vágó Zsófia

Z. V. ZS.

SZÉP ÚR HÉTKÖZNA PJA

GERGELY SÁNDOR KISREGÉNYE

(6)

A szemtelen koldus! Na megállj... Fiú, Laci, felelj neki! Halljuk! De lenn a gyerek elnémult s az öreg tovább hajtogatja. Dolgos ember-e Szép úr? A fenét. Se műhelye, se boltja, se földje, semmije sincs. Ő csak olyan ember, aki abból él, hogy a munkás kenyereit visszafogja, minden karéjból leszel magának.

— Az én apám egész nap dolgozik. Hajnalig — védekezik Laci, de a hangja bizonytalan.

— Hajnalig? No nézze csak az ablakot. Sötétben hogy dolgozna! Alszik a Szép úr. De még akkor is arról álmodik, hogy...

Sokáig nem beszélnek oda lenn. Szép urat a düh fojtogatja a várakozásban. A fia most megszólal! A csirkefogó. Már nem is védi az apját. Már ki is adta! Most már csak azt kérdi, szinte elcsuklik a hangja, amint kérdi:

— Úgy-e, öreg, magát nagyon nyúzzák a lakók?

— Nyúznak. Ők is, a háziúr is, meg a házmester is...

— Nagyon utálja valamennyit, úgy-e?

— En? Hát én má' nagyon a szívem szerint mennék, tennék. De nem lehet még.

— Nem-e? A szíve szerint mindig jót cselekszik az ember.

— Nem a, fiam! Ha a szegény ember a szíve után menne, nagyon megmarkolná a háziúr, a házmester meg sok lakó nyakát. Akkor meg gyűn ez a zsarú... Má' gyűn is. No, Isten áldja, Lacika.

Azt a büdös parasztját... Szép úr magánkívül van, kihajlik az ablakon, ordítani szeretne. De már nem lát senkit, csak a cirkáló rendőr van az utcán. Lenn becsukódik a kapu s Szép úr leül. A vicét holnap kirúgatja a háziúrral. Egy ilyen aljas kommunista! Hát hogy felejtették itt ezt a vén gazembert? Hiszen ez megméltelyezi az ártatlan gyerekeket. Az ilyen jó, szorgalmas gyereket, mint Lacit... aki olyan okosan magyarázott Hitlerről, rabszolgamódszeréről, hogy még ő is, negyvennyolc éves letére... Ohó, hát ezeket a dolgokat honnan szedte a gyerek? Az iskolában ilyesmirel nincsen szó! Kenyér, béke, szabadság! Egy gyerek száján! Hiszen ez... szentséges úristen ez... ez... ezek a Varjúék, ott a kávéházban, azok szájalnak ilyeneket. Te jó Isten! Hiszen világos a dolog! Ez a Varju, ez a kommunista... Ez házitanítóskodott itt. Ez zavarta meg a gyerek fejét.

Szép úr az ablakban áll, kitátja a száját, mintha ordítani akarna. De csak bámul, ki a sötétbe, mint a gutaütött. A keze valami láthatatlan támaszt keres a levegőben, de nem talál s karomná görbülten merevedik... Az előszobán át halkán lopakodik szobája felé Laci. Csönd. Szép úrnak fáj a szíve. Szép úrnak fáj a feje. A szívéből a fejébe rohan a vér. A szemébe is. Látja magát, amint korbáccsal veri véresre ezt a csirkefogó kölyköt. Látja magát, amint a javítóintézet igazgatójával tárgyal: csak keményen fogni a kölyköt. A javítóintézet igazgatóját hirtelen rendőr-

tiszt váltja fel. Ez rideg és gúnyos és azt mondja: ártatlan? Szép kis ártatlanság! Hazafiatlan, bitang, kommunista a kölyök... Kérem, tanácsos úr... ez lehetetlen. Az én fiam, kérem, ez lehetetlen! Itt valami tévedés van. Tessék újra nyomoztatni, fizetem az új nyomozás költségeit... Ezret, öt-ezret, előre fizetek, kérem...

Szép úr feláll. Felgyújtja a villanyt. Szinte tántorog. Az íróasztalon ketyeg az ébresztőóra. Fél kettő. Rémes. Az előszoba felől most újra zaj, csoszogás hallatszik. Sikoltás. A felesége! Mi történt?...

Szép úr felugrik. Kiszalad. Az előszobában halálsápadtan támaszkodik a falnak az asszony. A szobalány szobájában motozó zaj... Mi történt? Az asszony hallgat.

Egész éjjel nem aludt Szépné. Hallotta a hálóval szomszédos dolgozóból férje izgatott sétáját, hallotta fia csoszogó lépteit az imént az előszobában... zaklató izgalommal feküdt, hanykódott egész este az ágyában, de most már nem bírta tovább, kisurrant, benyitott az új lány szobájába. A felgyűló villanytól majd megvakult. A szobalány ágyában egy idegen férfi... Sikoltott. Egy idegen!

— Mi történt, kérlek? — kérdi álmosan, dühösen Szép úr.

Az asszony megelevenedik. Feltépi a szobalány ajtaját és rikácsol: mars... kifelé, még most, azonnal. Csalók... piszkos, ronda szemtel.

A szobából kopottan öltözött fiatal ember jön ki.

— Hallja, nagysága, ne ordítsozzon — elhallgat, meglátja Szép urat, feléje fordul, frást húz ki a zsebéből — Tessék nézni, uram... nem olyan személy az Erzsi... A hitese feleségem, itt a házasságvelem.

Ettől még jobban nekidühödik Szépné. Ő nem asszonyt fogadott, hanem lányt, tisztát, akinek semmi dolga férfiakkal... Visítva sürgéfi takarodni a tettenért bűnösöket. Szép úr beléjekarol és bevonszolja a hálószobába. Szép úr pénzt akar kivinni a felmondási idő nélkül kidobott esélédnek, de az asszony sír, könyörög, átkozódik. Ilyen szemétnék, aki belopja magát ide, mint lány és kitűnik, hogy... ez még beteggé tenné az ártatlan, szépséges kis fiát... Sír, Görcsösen vonaglik... és Szép úr beleegyeznek, hogy pénz nélkül rúgják ki a csaló perszonát.

Aztán elcsöndesül a lakás. Az asszony is elaludt. Szép úr álmos, fáradt és szomorú. Csüggően áll a nagy kettős, hitvesi ágy mellett. Aztán visszamegy a szobájába és álmosan, összetörve üla megvetett ágyra. A rádióhoz nyúl. Mint mindig, ha kimerülten a munkától, feledni akar. Külföldi zenét keres, maláji vagy néger zenét, zongitót, ópiumot, bármit. Csak zene legyen és valami más, mint az itthoni, megszokott. Csavargatja a fogót, keres. Recseg, ropog, berreg a szekrény. Szavak, értelmetlen, idegen beszéd szavai, foszlányai és zenerongyok vijognak ki a tölcseren. De egyszerűen csak tisztán, magyarul csendül a szó. »A magyar népre évszázados szenvedést hozott a német hódító politika

HYPONÉLKUL NINCS NAGYMOSÁSI FEHÉRÍT, SZAPPANT, TUZELŐT TAKARÍT

Vasárnap délután
fél 3 órakor

ÜGETŐ

Hazug ígérekkel ámtották a magyart mindig. Egyszer a szent sír felszabadítása, máskor a törökök kifűzése Európából volt a hazug jelszó, amely bárhogyan is hangzott, mindig egyetlen célt szolgált: a német császárság kelet felé való terjeszkedését. Magyarország nemzeti léte ezért került a német hódító szeker kerekei alá, amelynek kocsisai nagyon sokszor hazaáruló magyar urak, magyar labancok voltak. S most is keletre tör a Harmadik Birodalom s bizony szorgasorba dönti magyar zsoldosai segítségével a magyar dolgozó milliókat, ha csak meg nem szívleli még idejekorán a magyar nép a figyelmeztető régi kuruc dalt: »Magyar, ne higj a németnek«. Az olasz és a német fasizmus megöli az országot s már zendül is újra szegény kuruc Tyukodi pajtás dala elárult magyarok száján:

»Két pogány közt egy hazaért ömlik ki vére.«

A gép halkán recsen egyet. Ki? ... Mi ez? ... Honnan ez a túlvilági üzenet? ... Női hang cseng most: halló, halló, itt rádió Moszkva.

Szent Isten! Ha valaki ezt meghallotta! Hogy Moszkvát fogta! Kitépi a kapcsolót. Az ablakhoz ugrik. Az utca üres. A cirkáló rendőr valahol az Andrássy-út táján jár. Holnap, két szivart kell neki adni...

Ruhástól fekszik az ágyon Szép úr. Szemén ólomként fekszik a fáradtság, szeme a mennyezetet sétál. A mennyezetre felszívárog az utcai világítás. Kusza ábrák, ormóttan... betűk sorakoznak ott... olvassa... Igen: Moszkva... Rémes! És rémes: Moszkva költője a lelkiismeretét. És rémes: Moszkvának van igaza... Moszkva figyelmeztet szegény Tyukodi pajtás sóhajára: két pogány közt egy hazaért...

S a régi szabadságdalt dúdolva, azszik el ruhástól Szép úr.

(Vége.)

Írók és könyvek

Molnár Erik:

A magyar társadalom története az őskortól az Árpádokig

Minden forradalmi korszakban szükségszerűen előtérbe tolnak a társadalomlélel foglalkozó tudományok, mindazok a problémák, melyek az elagottnak bizonyult társadalmi rend kialakulásával kapcsolatosak. Molnár Erik a történelmi materializmus következetes alkalmazásával vizsgálja a magyar társadalom felépülését a XIII. század végéig. Azt a törvényszerű összefüggést mutatja meg, mely a gazdasági élet fejlődése és az osztályellentétek, az osztálytársadalom kialakulása között van. Gondolatokat ébresztő, nagy történelmi kérdéseket tisztázó és átértékelő mű s mellesleg — mint minden igazán jó könyv — olvasmányoknak is lenyűgözően érdekes.

Az oroszországi őshazában élő vadász-halász ugor elődeink még alig ismerték a magántulajdont. Az erdő, a tavak és folyók, a föld köztulajdon volt. Az őstársadalomban mindenkinek dolgoznia kell, aki élni akar, nincsenek társadalmi osztályok, kizsákmányolók és kizsákmányoltak. Az emberek igénytelenül és szabadon élnek a kezdetleges viszonyok között. A termelés fejlődésével az osztály nélküli őstársadalom is átalakul. Nomád pásztor, majd földművesnép lesz a vadászó-halász hordákból. A magántulajdon köre egyre nő; a termelés legfontosabb eszközei, a nyájak, majd maga a föld is egyesek tulajdonává lesznek. A fejlődő civilizációval végighasítja a társadalmat az osztályellentét; a nomád pászortársadalom megoszlik szerencsés és merész gazdag nyájtulajdonosokra és szegényekre, akik kenyérükért kénytelenek szolgáknak szegődni. Az osztályel-

lentét szükségszerűen nő, mikor a honfoglaló magyarság földművesnéppé lesz. A gazdagok vagyonukat kiváltságokkal bástyázzák körül s kialakul a feudális osztálytársadalom, melyben a két osztály élesen elkülönül: fent a termelőeszközök birtokosai, a földbirtokos-nemesi osztály, lent a leigázottak, a föld megművelői, a jogaitól megfosztott jobbágyok.

Történelmünk átértékelődik ebben a műben. A politikai történelem eseményei csak következményei annak a fojtott küzdelemnek, mely a hatalmasok és kitudottak osztályát egymás ellen feszíti. Átértékelődnek történelmünk nagyjai is; a fejlődés szükségszerű és kegyetlen útján menetelő Szent István, László veszt jelentőségéből, az elnyomottak igazáért harcoló Aba Sámuel tragikus hőssé nő. Bizonyos, hogy tárgyilagos történelemszemlélet éppennyolyan kevés van, mint tárgyilagos irodalom. A történelem- és művészet szemléletben a mindenkori uralkodó osztály világnézete tükröződik. Kezdetben a nemesi, később a polgári ideológia, s végre az uralomra kerülő munkásosztályokkal az időtlen-idők óta kizsákmányoltak világnézete diadalmaskodott. Ez a történelemszemlélet vetíti elénk Molnár Erik nagy művében a magyar társadalom kialakulását.

Dániel Anna

Weiner Leó: Elemző összhangzattan

Klasszikus megállapítás, hogy a zene költő munkája csak egynegyed részben ihlet, háromnegyed részben technika. Az igazi zeneértésre is áll ez a hozzávetőleges arány. Komoly zene művet teljes valójában fölfogni és értékelni csak az tud, aki képes követni fölépítésének szerkezeti logikáját, akiknek ösztönös fogékonyságon kívül el-

PARCOL ARC KRÉM

a sztárok krémje,

a krémek sztárja!

méletileg képzett és fegyelmeztet belső hallása is van. Ezt a követelményt a zeneélvezők nagy tömegére nézve általánosítani persze nem lehet. De még a szakmuzikusoknak is igen sok tanulmányjuk van ezen a téren. Jobb tanítómestert kívánni és elképzelni is alig lehet Weiner Leónál, aki négy évtizedes alkotó munkásság és pedagógusi tapasztalat során alakította ki a maga páratlanul tökéletes elemző módszerét. Az eredményeit összefoglaló testes könyv, mely most jelent meg Rózsahegyi kiadásában, bizonyára úttörő jelentőségéhez méltó helyet kap a zeneelmélet irodalmában. Művét Weiner funkció-tannak is nevezi. Ez az alcím arra utal, hogy a zenében a harmónia viszonylatoknak éleltani szerepük van, akárcsak a vérkeringésnek, vagy az idegpályák egymáshatásának a testi szervezetben. A könyv haladók számára készült, föltételezi, hogy használója már túl van a számjelzett basszus tanulmányán. Ezt az alapvető tudást érzékű muzikus, kellő vezetés mellett, egy esztendő alatt elsajátíthatja. Azon túl fölbecsülhetetlen haszonnal mélyedhet el Weiner Elemző összhangzattanában, mely egy pontosan körvonalazott, igen széles stíluskorszakra támaszkodva — Bachtól Debussy-ig — szinte anatómiai rendszerességgel dolgoz fel mindent, ami az összhangok világában megtanulható, jobban mondva tudatosítható. Nem ködös elméletet ad, hanem pozitív tudást. Meghatározásai, levezetései világosak és szemléletesek, szóhasználata, mondatfűzése kizárja a fogalomzavart. Nagyszerűek a kötet végén közölt mintaelemzések (Bach, Beethoven, Liszt, Wagner, Debussy tételek analízisei). Végigmenni rajtuk tanulság és élvezet. El tudom képzelni, hogy egy laikus ha belekóstol Weiner könyvébe, szívesen rászán egy esztendőt a számjelzett basszus megtanulására. L.V.

FÉNYSZÓRÓ

MŰVESZETI HETILAP

Főszerkesztő: BALÁZS BÉLA

Felelős szerkesztő: SZEGI PÁL

Felelős kiadó: GYÖNGY PÁL

KIADJA A MAGYAR FILMIPARI R. T.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, IV., SZÉP-UTCA 3

Kéziratokat nem őrünk meg és nem adunk vissza

Csak válaszbélyeggel ellátott levelekre válaszol a szerkesztőség

453348 — Athenaeum Rt. mélynyomása

Felelős: TALABÉR FERENC

Fényszó

MADÁCH SZINÁZ

A MADÁCH TRAGÉDIÁJA

JÓB MA EGY HATTYU
MINT HOLNAP EGY VERÉB

-HALLÓ
KÖZMUNKATANÁCS! KÖSZÖNÖM AZ UTCÁT, DE AKKOR
MÁR TERET IS KÉREK A MŰVEIM RÉSZÉRE

A BÁNK BÁN ÜNNEPI ELŐADÁSÁN AZ IGAZI NAGY URAT A KÖZÖNSÉGET INVITÁLJÁK TIBORCÉK

GÁSPAR ANTAL RAJZA

gáspár